Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Problematika zadluženosti klientů z pohledu pracovníků organizace Člověk v tísni

Bakalářská práce

Autor: Hana Kožíšková

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.

Hradec Králové 2023

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

Zadání bakalářské práce

Autor:	**Hana Kožíšková**
Studium:	U1858
Studijní program:	B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název bakalářské práce:	**Problematika zadluženosti klientů z pohledu pracovníků organizace Člověk v tísni**
Název bakalářské práce AJ:	Client´s indebtedness from the point of view of professionals in organisation People in need

Cíl, metody, literatura, předpoklady:
Bakalářská práce bude zaměřena na problematiku zadluženosti klientů Člověka v tísni z pohledu jeho pracovníků. Teoretická část bude založena na vymezení zadluženosti a způsoby řešení této situace prostřednictvím profesionální pomoci. Cílem práce bude zhodnocení faktorů podílejících se na vzniku zadluženosti klientů Člověka v tísni, a dále způsobů, kterými se klienti snaží svou situaci vyřešit svépomocí a metod, které se osvědčily při profesionální pomoci pracovníky organizace Člověk v tísni. Empirická část práce bude založena na kvantitativním dotazníkovém šetření mezi terénními pracovníky a pracovníky dluhových poraden organizace Člověk v tísni.

BASLOVÁ, Michala. 2019. Jak na nezákonnou exekuci. [dokument Programy sociální integrace] Praha : Člověk v tísni, 2019. 2010. Finanční gramotnost jako prevence předlužení občana. Praha : Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1633-2. HUBÁLEK, Michal, KŘÍSTEK, Adam a ZAMBOJ, Ladislav. 2011. Manuál pro sociální pracovníky v oblasti insolvence. Praha : Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 2011. ISBN 978-80-254-9535-3. JANDA, Josef. 2013. Jak žít šťastně na dluh. Praha : Grada publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4833-7. MARŠÍKOVÁ, Jolana. 2014. Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele. Praha : Linde, 2014. ISBN 978-80-7201-939-7. TEPLÝ, Petr. 2013. Navigátor bezpečného úvěru. Praha : Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2287-3. 2008. Úspory a zadluženost: ocitly se české domácnosti v dluhové pasti? Praha : Český statistický úřad, 2008. ISBN 978-80-250-1743-2. VYBÍHAL, Václav. 2011. Slabikář finanční gramotnosti. Praha : COFET, 2011. ISBN 978-80-904396-1-0.

Zadávající pracoviště:	Ústav sociální práce, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Martin Smutek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Janu Hlouškovi, Ph.D. za všechny poskytnuté konzultace, cenné rady a čas, který mi věnoval při řešení této problematiky. Děkuji také všem informantům za poskytnutí informací pro realizaci této práce. Chtěla bych poděkovat také svému muži, díky jehož pomoci a podpoře jsem měla dostatek času pro napsání této práce.

ANOTACE

KOŽÍŠKOVÁ, Hana. Problematika zadluženosti klientů z pohledu pracovníků organizace Člověk v tísni. Hradec Králové: Filosofická fakulta Hradec Králové, 2023, 59 stran, Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá hodnocením dopadu legislativních změn od roku 2019 týkajících se dluhové problematiky dluhovými poradci organizace Člověk v tísni na jejich klienty v předlužení. Teoretická část práce se zaměřuje na předlužení a jeho následky, exekuce, oddlužení, Milostivé léto a v neposlední řadě vymezení poradenství pro osoby s dluhy a uplatňující se přístupy a metody sociální práce. Hlavním cílem práce je prostřednictvím kvalitativního výzkumu zjistit, jaká legislativní opatření z posledních let mají podle dluhových poradců organizace Člověk v tísni největší dopad na klienty v předlužení.

KLÍČOVÁ SLOVA

dluhové poradenství, insolvenční zákon, exekuční řád, dopad na klienty v předlužení

ANNOTATION

This Bachelor thesis deals with an assessment of the impact of changes to legislation since 2019 focused on the personal debt issues from the point of view of professionals in organisation People in Need on their clients in over-indebtedness. The theoretical part deals with the over-indebtedness and its consequences, foreclosure, debt relief, Merciful Summer and financial education and, last but no least, describing the debt counceling and applicable approaches and methods of social work. The main goal of this thesis is to find out which legislative provisions in last years have the biggest impact on the clients in over-indebtness from the point of view of professionals in organisation People in Need.

KEY WORDS

debt counselling, debt relief law, execution regulation, impact on clients in over-indebtness

Obsah

Úvod ... 8

I. TEORETICKÁ ČÁST ... 10

1. Předlužení a jeho následky ... 10

2. Úřední postup při nesplácení dluhů ... 12

3. Chráněný účet ... 16

4. Oddlužení ... 16

5. Milostivé léto I. a II. ... 18

6. Poradenství pro lidi s dluhy ... 20

7. Přístupy a metody sociální práce při dluhovém poradenství ... 23

II. METODICKÁ ČÁST ... 28

8. Hlavní cíl výzkumu a dílčí výzkumné cíle ... 28

9. Volba výzkumné strategie ... 29

10. Transformace dílčích výzkumných cílů do tazatelských otázek ... 29

11. Volba a charakteristika výzkumného souboru ... 32

12. Popis a organizace výzkumu ... 32

13. Zpracování a analýza získaných výstupů výzkumu ... 33

14. Reflexe etických rizik a rizik zvolené výzkumné strategie ... 33

III. VÝZKUMNÁ ČÁST ... 35

15. Analýza rozhovorů a interpretace výsledků ... 35

Diskuze ... 51

Závěr ... 54

Seznam použitých zdrojů ... 56

Příloha č. 1 ... 60

Příloha č. 2 ... 71

SEZNAM ZKRATEK

ČVT	Člověk v tísni
ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
ČTK	Česká tisková kancelář
KČ	Korun českých
MF	Ministerstvo financí
MHD	Městská hromadná doprava
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí

Úvod

Předlužení je sociálním problémem, který zasahuje mnoho rovin života jednotlivců ale i celé společnosti. Lidé v předlužení se potýkají nejen s ekonomickými problémy, jak uživit sebe a svou rodinu a jak si zachovat přijatelné bydlení nebo jak se domoci adekvátní lékařské péče, vzdělání a dalších životních potřeb, ale předlužení je pro ně často nesmírně zatěžujícím zdrojem stresu, který má vliv na jejich psychické i fyzické zdraví a ovlivňuje nejen je samotné, ale zpravidla i celou jejich rodinu a blízké okolí. Dopady předlužení jsou však významné i z hlediska celospolečenských zájmů. Nelegální zaměstnání, kterým si lidé v předlužení často doplňují příjmy, má v konečném důsledku vliv na celou společnost, která by profitovala z opětovného zařazení těchto lidí do systému. Proto se zdá být nelogické, že ve společnosti donedávna nebyl tlak na to, aby se předlužení lidé svých nadměrných dluhů mohli zbavit.

Legislativní změny z posledních let se snaží reagovat na přetrvávající problém předlužení ve společnosti. V současnosti už naštěstí není legislativní prostředí České republiky čistě zaměřeno na zájmy věřitelů, ale zohledňují se i potřeby dlužníků. V roce 2019 a 2021 byly schváleny novely občanského soudního řádu 286/2021 Sb. a insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., ve kterých se konečně objevily změny působící ve prospěch dlužníků a narovnávající dřívější směr protěžování věřitelských a exekutorských práv. Postupně se ukazuje, jak se tyto a další legislativní změny projevují ve změnách počtu lidí v předlužení a výši jejich dluhů. Lidé v předlužení jsou nesmírně rozmanitou skupinou, liší se nejen v základních sociodemografických údajích, ale také ve svých potřebách, schopnostech a znalostech, jak se se svou životní situací vypořádat. Bohužel o této skupině lidí, pokud nevstoupí do insolvence, je evidováno minimum dat.

V této práci bude nastíněn pohled několika dluhových poradců organizace Člověk v tísni (dále ČVT) na dopad legislativních změn z posledních let týkajících se dluhové problematiky na jejich klienty v předlužení. Hlavním cílem práce je zjištění, jaká legislativní opatření od roku 2019 mají podle dluhových poradců organizace ČVT největší dopad na klienty v předlužení. Bakalářská práce je rozčleněna na 3 základní části; teoretická část vymezuje předlužení a jeho dopady, úřední postup při nesplácení dluhu a s ním spojené exekuce, dále je stručně popsán proces oddlužení a Milostivé léto. Vzhledem k výběru výzkumného souboru bylo v jedné z podkapitol charakterizováno poradenství pro osoby s dluhy. Teoretická část zahrnuje také popis přístupů a metod sociální práce uplatňujících se v dluhovém poradenství.

Metodická část práce vytyčuje hlavní a dílčí cíle, objasňuje volbu výzkumné strategie a výzkumného souboru, popisuje organizaci výzkumu a zpracování jeho výstupů a nakonec reflektuje etická rizika a rizika zvolené výzkumné strategie. Výzkumná část práce je zaměřena na analýzu rozhovorů a získaných výsledků.

Výzkumná část práce byla původně koncipována jako dotazníkové šetření zabývající se pohledem pracovníků dluhového poradenství organizace Člověk v tísni na možnosti řešení zadluženosti klientů. V průběhu práce nicméně vyvstala potřeba téma zaměřit čistě na klienty v předlužení, neboť se jedná o definovatelnou životní situaci s výrazným sociálním dopadem. Cílem bakalářské práce je nyní po schválení vedoucím práce zjistit, jaká legislativní opatření z posledních let mají podle dluhových poradců organizace Člověk v tísni největší dopad na klienty v předlužení. Rovněž byla změněna metoda výzkumu na kvalitativní dotazování, konkrétně na techniku polostrukturované rozhovory, což umožnilo se doptat na další detaily týkající se jednotlivých otázek. Přestože je tak počet respondentů nižší než by to bylo v případě dotazníku, díky rozhovorům může jít výzkum do větší hloubky tématu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část práce je zaměřena na charakterizaci předlužení a jeho následků na jednotlivce i společnost, dále se zabývá úředním postupem při nesplácení dluhů, tedy procesy, které mohou nastat, když se klienti dostanou do prodlení. V těchto a dalších kapitolách byly představeny mimo jiné instituty, které byly zvoleny pro hodnocení jejich dopadu na klienty v předlužení očima dluhových poradců ČVT. V kapitole zaměřené na exekuce je definován způsob exekuce prostřednictvím prodeje movitých a nemovitých věcí. U tohoto způsobu exekuce byly skrze novelu občanského soudního řádu č. 38/2021 Sb. změněny pravidla při mobiliární exekuci u tzv. zranitelných osob (osoby do 18 let, starobní důchodci a invalidní důchodci 2. a 3 stupně). Tato změna byla zkoumána z hlediska dopadu na klienty v předlužení ve výzkumné části práce. Další podkapitola, která má spojitost s výzkumnou částí práce charakterizuje bagatelní a bezvýsledné exekuce, a právě zastavování bagatelních exekucí je další změnou, na kterou byly zaměřeny výzkumné otázky. Třetí kapitola představuje chráněný účet, který přinesla již jmenovaná novela občanského soudního řádu a možnost jeho zřízení byla také zkoumána mezi informanty. Čtvrtá kapitola teoretické části se zabývá institutem oddlužení, které je klíčovou možností, jak se mohou nejen lidé v předlužení zbavit svých dluhů. V oddlužení došlo k různým změnám a dopad na klienty v předlužení několika těchto změn byl také zkoumán: možnost ukončení oddlužení po 3 letech při splacení 60 % závazků, zjednodušení podmínek oddlužení pro zranitelné osoby, nastavení minimální měsíční splátky při oddlužení a zpeněžení majetku při oddlužení. Další kapitola byla zaměřena na Milostivé léto, jehož dopad na klienty v předlužení byl také analyzován. Šestá kapitola teoretické části charakterizuje poradenství pro lidi s dluhy v širším slova smyslu; dluhové poradenství je profesí informantů tvořících výzkumný soubor. Celou teoretickou část uzavírá kapitola věnovaná přístupům a metodám sociální práce, které se uplatňují při dluhovém poradenství.

1. Předlužení a jeho následky

Následující kapitola se bude zabývat předlužením; objasněním pojmu, charakteristikou daného sociálního problému a jeho následného vlivu na jedince i celou společnost.

1.1. Předlužení

Pokud má člověk dluhy a zvládá je splácet, je ze společenského hlediska vše v pořádku. Problém nastává, až když člověk není schopen své dluhy splácet. Ve společnosti přetrvává stále silně názor, že dluhy se mají platit a pokud je tento pohled nedostatečně reflektovaný vzhledem

k důvodům vysoké míry zadlužení ve společnosti, vede to k vnímání dlužníků jako nemorálních nebo nedostatečně finančně gramotných lidí (Szénássy, a další, 2017). Ukazuje se však, že se lidé mnohem častěji dostanou do předlužení v případech, kdy se v jejich životě začnou kupit problémy na více rovinách. Lidé v předlužení se shodují, že se jejich schopnost splácet zpravidla rapidně zhoršila v určitém „bodu nebo bodech zlomu“, kdy se v jejich životech objevila neočekávaná krize, která byla příčinou sjednávání dalších půjček a neschopnosti své dluhy splácet. Další důvod, kteří lidé v předlužení uvádějí jako příčinu svých finančních problémů, jsou životní krize, které zasahují více sfér jejich života; např. zdravotní problémy spolu s pracovními a osobními krizemi. Někteří lidé se o svých dluzích dozvěděli až po rozvodu nebo úmrtí partnera. U některých lidí vede k předlužení kombinace různých důvodů (Szénássy, a další, 2017). Předlužení vzniká tak, že jedinec již nezvládá splácet své dluhy v termínu. Je tzv. v prodlení (Nováková, a další, 2011). Sjednává si další půjčky kvůli splacení těch předchozích a další úvěry mají zpravidla méně výhodné podmínky než ty předchozí, neboť jsou sjednávány u nebankovních společností, které méně prověřují své klienty, zda jsou schopni splácet. Suma splácených financí narůstá nejen kvůli úrokům, ale také sankcím a upomínkám za nesplácení včas, a člověk už pak není schopen platit své běžné závazky a dostává se do tzv. dluhové pasti a s tím spojeného předlužení (Nováková, a další, 2011). Dlužník je podle insolvenčního zákona předlužen, pokud má více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku (Zákon 182/2006 Sb. § 3 odst. 4).

1.2. Individuální následky předlužení

Předlužení a s ním spojené exekuce jsou jednou z příčin sociálního vyloučení a s ním spojenými sekundárními negativními dopady na bydlení, zaměstnání, zdraví a vzdělávání. Podílejí se také na zvyšování kriminality (Nováková, a další, 2011; Pospíšilová, 2009). Jak upozorňuje Matoušek ve své publikaci, v odborném diskurzu se používá i termín „finanční vyloučení“, které označuje situaci člověka, který nemá přístup k běžným finančním službám, jako je bankovní účet a nemá dostačující příjem, aby dosáhl na bankovní úvěr s přijatelným úrokem. Proto finančně vyloučené osoby mohou žádat pouze o nevýhodné úvěry od nebankovních společností, což dále zhoršuje jejich pád do předlužení (Matoušek, a další, 2013). Předlužení bývá příčinou životního utrpení. Lidé mohou zakoušet hlad, protože nemají dostatek prostředků k zaplacení potravin, mají horší přístup ke zdravotní péči a lékům (Szénássy, a další, 2017). Předlužení bývá nejen pro dlužníka významným stresorem, ovlivňuje také jeho rodinu a okolí. Může se stát příčinou ztráty domova, rozvodu nebo ukončení partnerského či přátelského svazku. Silný a déletrvající stres spojený s předlužením má negativní dopad na

zdravotní a duševní stav jedince a může být příčinou až sebevražedného jednání (Kalvoda, 2009; Matoušek, a další, 2013). Lidé v předlužení, pokud kolem sebe nemají žádnou podporu, mohou zažívat až fyzickou neschopnost svou situaci řešit a s postupujícím časem ztrácet schopnost orientovat se ve svých dluzích a s nimi spojených povinnostech. Jak se člověk s předlužením vyrovná a jak bude reagovat, závisí na jeho životních zkušenostech a jeho sociálních sítích, zejména na kvalitě jeho sociálních vztahů s blízkými osobami a také na vztahu jedince k formálním institucím. Nejbližší příbuzní bývají nejčastěji osobami, které lidem v předlužení mohou a jsou ochotni se splácením pomoci (Szénássy, a další, 2017).

1.3. Dopady předlužení na společnost

Předlužení není pouze individuálním problémem daného jedince nebo domácnosti, je také ekonomickým problémem s dopadem na celou společnost. Předlužené osoby často nemají motivaci pracovat legálně nebo pracovat za větší než minimální mzdu, protože na většinu jejich platu jsou uvaleny exekuce, zůstává pouze tzv. nezabavitelné minimum (Krušinská, 2013). Stát, díky nelegálnímu zaměstnání občanů přichází o daňové příjmy. Tyto osoby mohou být zároveň příjemci sociálních dávek, což vede k dalším ekonomickým ztrátám státu, které by nenastaly v případě vyřešení předlužení těchto osob. Kromě přímých dopadů předlužení na jedince a společnost je třeba zmínit také jeho destruktivní vliv na budoucí generace, tedy děti vyrůstající v předlužených domácnostech, pro které se život na dluh stává samozřejmostí (Krušinská, 2012).

2. Úřední postup při nesplácení dluhů

Pokud se dlužník dostane do prodlení, věřitel podnikne kroky k tomu, aby se domohl svých práv, aby mu byla navrácena dlužná částka. Věřitel nejprve zasílá na adresu dlužníka upomínku k zaplacení, kde vyzývá k zaplacení dlužné částky do 15 až 30 dní od doručení (Hrdinková, a další, 2013). Následuje doručení tzv. předžalobní výzvy k úhradě. Jedná se o informaci, že je dlužník v prodlení, a je vyzván k bezodkladné úhradě, s tím že pokud nebude dlužná částka uhrazena, bude na osobu dlužníka podána žaloba, což je zpravidla doplněno informací o tom, že dlužná částka by v takové případě byla navýšena o náklady na soudní řízení (Nováková, a další, 2011).

2.1. Mimosoudní urovnání sporu

Ještě před podáním žaloby je možné urovnat spor o neuhrazení dlužné částky v rámci tzv. mimosoudního urovnání sporu. Má formu zpravidla uznání dluhu. Prostřednictvím tohoto

právního dokumentu dlužník stvrzuje věřiteli, že dluží předmětnou částku a zavazuje se k její úhradě. Dlužníku se díky uznání dluhu prodlužuje termín splatnosti dlužné částky, což mu může v některých případech pomoci si opatřit tuto částku a splatit dluh. Dalšími způsoby mimosoudního řešení sporu mezi dlužníky a věřiteli jsou: mediace, finanční arbitráž a rozhodčí řízení (Nováková, a další, 2011).

2.2. Soudní řízení

Pokud nedojde k mimosoudnímu vyřešení sporu o uhrazení dlužné částky, nastupuje soud prostřednictvím tzv. nalézacího řízení. Na základě žaloby se věřitel obrací na soud a žádá jej o ochranu svých práv (Nováková, a další, 2011). Nalézací soud vydá pravomocné rozhodnutí, které obsahuje výši peněžité pohledávky, splatnost, případně informace o nepeněžitém plnění a další náležitosti. V případě, že je rozhodnutí vykonavatelné a již uplynula doba splatnosti, je vymáhání pohledávky postoupeno soudnímu exekutorovi (Nováková, a další, 2011). Pokud je uznání závazku sepsáno formou notářského nebo exekutorského zápisu, věřitel může „přeskočit“ soudní řízení pro získání rozsudku a rovnou postoupit závazek exekutorovi (Nováková, a další, 2011).

2.3. Exekuce

V roce 2021 bylo v České republice 712 tisíc lidí v exekuci. Na 76 % lidí v ČR byla uvalena více než jedna exekuce. V průměru bylo na jednu osobu uvaleno 6,4 exekucí. Přestože se mezi roky 2020 a 2021 snížil počet osob v exekuci, počet exekucí narostl, protože na jednotlivce je v průměru uvalen větší počet exekucí než v roce 2020. Nejvíce osob nad 15 let v exekuci žije v Karlovarském a Ústeckém kraji. (Hábl, 2021). Největší podíl exekucí je z hlediska věřitelů u soukromých finančních institucí (37 %) a dále bank (28 %) (Veselá, 2021).

Exekuční řízení se řídí podle zákona 120/2001 Sb. tzv. exekučního řádu. Ať už věřitel disponuje rozhodnutím nalézacího soudu nebo jiným typem exekučního titulu tj. podkladem pro nařízení exekuce např. rozhodnutím z rozhodčího řízení, obrací se na exekuční soud s návrhem na nařízení exekuce. (Nováková, a další, 2011). Usnesení o nařízení exekuce musí být povinnému doručeno později než exekutorovi a oprávněné osobě. Jedná se prevenci toho, aby lidé svůj majetek před návštěvou exekutora neskryli nebo jiným způsobem znepřístupnili. K problémům které s sebou nese samotná exekuce, se ještě přidává fakt, že veškeré náklady exekuce jdou na vrub dlužníku (Nováková, a další, 2011). Od roku 2022 nastala změna způsobu započítávání splátek exekucí; kdy je nejprve náklady exekuce, jistinu a nakonec příslušenství

dluhu. Tato změna je velmi pozitivně kvitována odborníky na dluhovou problematiku (Hovorková, 2021).

Exekuce bývá vykonávána následujícími způsoby a ty mohou být ve výsledku kombinovány: prodejem movitých věcí, srážkami ze mzdy, přikázáním pohledávky a prodejem nemovitosti (Nováková, a další, 2011).

2.3.1. Srážky ze mzdy

Nejčastější způsob provedení exekuce je srážkami ze mzdy a jiných příjmů (Nováková, a další, 2011). Mzdu ale i sociální dávky není možné zabavit v celém rozsahu, zabavuje se vše kromě tzv. nezabavitelné částky, která je upravena podle Nařízení vlády č. 62/2020 Sb. o nezabavitelných částkách. Po odečtení nezabavitelné částky od čisté mzdy, lze z rozdílu u nepřednostních pohledávek strhnout jednu třetinu a u přednostních pohledávek dvě třetiny. Plátcem mzdy, tedy tím kdo provádí její srážky, může být zaměstnavatel nebo úřad práce (Nováková, a další, 2011).

2.3.2. Přikázání pohledávky

Dalším častým způsobem exekuce kromě srážek ze mzdy je přikázání pohledávky neboli „obstavení účtu." Při této formě exekuce peněžní ústav na základě exekučního příkazu zablokuje finance ve výši pohledávky, se zbytkem peněz může dlužník volně nakládat. Přikázání pohledávky se uplatňuje na běžné, spořící i další účty vedené u peněžního ústavu v ČR a platí až do 6 měsíců od vyrozumění peněžního ústavu o exekuci (Nováková, a další, 2011). Banka může zablokovanou částku odeslat na účet exekutora až po nabytí právní moci usnesení o nařízení exekuce. Dokud tyto prostředky stále jsou, i když zablokované na účtu dlužníka, má nárok si z něj na základě žádosti bance vybrat částku až do výše dvojnásobku životního minima (Český rozhlas, 2012).

2.3.3. Prodej movitých a nemovitých věcí

V dřívějších letech byl nejčastěji užívanou formou exekuce prodeje movitých nebo nemovitých věcí, které byly majetkem povinného a z výtěžku prodeje byly uspokojeny pohledávky oprávněných osob (Nováková, a další, 2011). Vykonavatelé soudního exekutora provádějí soupis majetku a povinný musí umožnit přístup na všechna místa, kde má své movité věci uloženy. Exekutor je oprávněný také otevřít zámky za pomoci zámečníka. Veškeré náklady za tyto procesy jdou opět na vrub povinného. Exekutor také provádí vlastní šetření o umístění věcí povinného. Movitý i nemovitý majetek se prodává v dražbě (Nováková, a další, 2011). Nejnižší podání činí 1/3 hodnoty movité či nemovité věci a v praxi se vydražená cena nedostane

ani na úroveň její hodnoty (Nováková, a další, 2011). To je důvodem, proč se od tohoto způsobu exekuce ustupuje, protože výnosy z prodeje obvykle nepokryjí celou pohledávku, náklady exekuce a odměnu exekutora (Smrčka, 2010). Nejprve jsou z výtěžku dražby zaplaceny náklady exekuce, následně je využit pro uspokojení pohledávek (Nováková, a další, 2011). Tímto způsobem exekuce nemohou být postiženy tzv. nepostižitelné movité věci. Do této kategorie spadají věci, které povinný potřebuje nezbytně k uspokojování hmotných potřeb sebe a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů. Patří sem také věci, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly (Nováková, a další, 2011).

2.3.4. Bagatelní a bezvýsledné exekuce

V rámci exekucí není možné dohledat dostatečné množství informací o dlužnících tak, jako je to např. u lidí podstupujících oddlužení. Proto se uvádí odhad, že v České republice běží 200 – 300 tisíc tzv. marných exekucí. Tyto exekuce jsou vedeny více let a vymožení vykonatelné pohledávky není ani částečně naplněno, pouze se během let navyšují náklady vynaložené na jejich vedení (Hovorka, 2022). Dlužníci v takových případech nemají dostatečný majetek k uspokojení věřitelů, a aby se vyhnuli srážkám ze mzdy, volí raději práci v „šedé zóně“, kdy dostávají vydělané peníze v hotovosti. V České republice pracuje tímto způsobem minimálně 214 tisíc lidí, reálně jich může být více jak půl milionu, což pro státní pokladnu představuje masivní snížení příjmů. Kromě dopadů na státní rozpočet, má tento způsob práce i negativní individuální vliv na jednotlivce, kteří nemají nárok na dávky nemocenského pojištění nebo podporu v nezaměstnanosti při ztrátě zaměstnání. Dlouhodobě se práce „načerno“ projeví na minimálním starobním důchodu (ČTK, 2021). V roce 2022 nabyla účinnosti novela exekučního řádu 120/2001 Sb., kdy byla nastavena pravidla pro zastavování tzv. bagatelních exekucí, u kterých jistina dosahuje maximálně částky 1 500 Kč a během 3 let nebylo nic vymoženo. Věřitelé získali za ukončení každé pohledávky 30 % z jistiny jako daňovou slevu a exekutoři získali od státu 30 % z paušálních výdajů, tedy 1050 Kč. Na základě novely občanského soudního řád č. 99/1963 Sb. a exekučního řádu je také možné od roku 2023 ukončit velké množství dlouhodobých bezvýsledných exekucí. Po uplynutí šestileté lhůty budou moci být ukončeny marně vedené exekuce, pokud věřitel nesloží zálohu na vymáhání, která by měla činit maximálně 500 Kč. Takto prodloužena by mohla být exekuce maximálně dvakrát, pokaždé o tři roky (Kulířová, a další, 2022; Hájková, 2021).

3. Chráněný účet

Od roku 2021 je možné si v případě exekučních srážek ze mzdy zřídit tzv. chráněný účet tak, aby bylo zabráněno exekucím tzv. nezabavitelného minima, které na běžných účtech není nijak označeno. Klient si musí založit běžný účet u stejné banky, u které si chce zřídit chráněný účet a banka mu posléze nezabavitelnou částku přeposílá z běžného účtu při připsání mzdy na chráněný účet. Chráněný účet má za cíl pomoci lidem s exekucemi, aby mohli legálně pracovat, posílat peníze na platebním příkazem a používat platební kartu.

Pro zřízení chráněného účtu je potřeba:

1. získat od zaměstnavatele nebo České správy sociálního zabezpečení potvrzení k chráněnému účtu,
2. to je nutné poslat exekutorovi a požádat jej, aby podle § 304 odst. 3 občanského soudního řádu potvrdil peněžnímu ústavu, který vede obstavený účet, číslo účtu, z kterého je vyplácen chráněný příjem, a číslo obstaveného účtu, z něhož bude na chráněný účet převáděn chráněný příjem.
3. Požádat peněžní ústav, který vede obstavený účet, o zřízení chráněného účtu a určit obstavený účet, ze kterého bude banka převádět chráněný příjem na chráněný účet (ČNB, 2022).

V praxi je o chráněný účet minimální zájem klientů. Jedním z důvodů je právě komplikovaný způsob založení a dále nutnost zřídit obestavený účet, což je rizikem pro klienty, kterým na něj mohou přijít neočekávané finanční prostředky, které jim zabaví exekutor, ještě než je budou moci odeslat na chráněný účet. Nadějí v tomto směru může být v budoucnu novela zákona č. 99/1963 Sb., na základě které by bylo zřízení chráněného účtu zjednodušené a rychlejší (Hovorková, 2022).

4. Oddlužení

Vysávání dlužníků prostřednictvím vysokých úroků a poplatků z prodlení spolu s komplexními negativními důsledky předlužení části obyvatelstva vedlo nejprve v západní Evropě a mnohem později i v ČR k vytvoření možnosti zbavit se veškerých svých dluhů tzv. oddlužením (Kalvoda, 2022). Dlužník, který splňuje zákonem dané podmínky, může využít od roku 2008 oddlužení. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) č. 182/2006 Sb. vymezuje, za jakých okolností může dlužník využít oddlužení:

- Dlužník musí mít více než 2 věřitele.
- Dlužník nesplácí některé své závazky déle než 30 dní.
- Dlužník je v tzv. platební neschopnosti.

Platební neschopnost označuje stav, kdy je naplněno alespoň jedno z následujících kritérií:

a) dlužník zastavil platby podstatné částku svých peněžitých závazků,
b) dlužník po dobu delší než 3 měsíce po lhůtě splatnosti neplní své peněžité závazky,
c) není možné dosáhnout uspokojení některé splatné pohledávky výkonem rozhodnutí nebo exekucí.

Kromě výše uvedených podmínek se nesmí jednat o nepoctivý záměr dlužníka, aby se vyhnul placení větší části svých závazků. Také musí být schopen splácet v plné výši pohledávky a odměny insolvenčního správce, pohledávky výživného a minimální splátku věřiteli ve výši 2 178 Kč (Maršíková, 2014; Štůsek, 2022). Od roku 2019 došlo k výrazným legislativním úpravám insolvenčního zákona. Velmi významný vliv měla novela 31/2019 Sb., která nabyla účinnosti 1. 6. 2019. Právě v této novele došlo k úpravám délky insolvence, kdy je oddlužení schváleno po 3 letech, pokud povinný splatí alespoň 60 % pohledávek. Dále jsou podmínky oddlužení splněny po 5 letech, při splacení alespoň 30 % pohledávek, nebo pokud dlužník splní veškeré povinnosti a zároveň vynaloží veškeré úsilí, které po něm bylo možno spravedlivě požadovat. Ve výše zmíněné novele se rovněž objevila změna, kdy tzv. zvlášť zranitelné osoby (starobní důchodci a osoby s invaliditou 2. a 3. stupně) mají právo projít oddlužením během 3 let a nemají povinnost dosáhnout splacení nějaké konkrétní hranice. Této možnosti oddlužení mohou však využít pouze jednou.

4.1. Návrh na povolení oddlužení

Po rozhodnutí jít cestou oddlužení je nezbytné nejprve vyhledat dostatečně důvěryhodnou osobu, která za dlužníka podá návrh na povolení oddlužení (dále jen návrh). Pokud návrh podává advokát, notář, soudní exekutor nebo insolvenční správce, mohou požadovat za svou práci včetně konzultace 4 000 Kč bez DPH. Návrh je však možné podat prostřednictvím akreditované osoby z dluhové poradny také bezplatně (Maršíková, 2019).

Po zkontaktování pracovníka, který dlužníku pomůže s podáním návrhu, je třeba nejprve zajistit informace a dokumenty. Na rozdíl od dřívějších vydání insolvenčního zákona, nyní již není pro podání návrhu nutné doložit soupis všech závazků (Kalvoda, 2022). Z návrhu musí být zjevné, že dlužník má závazky nejméně vůči dvěma věřitelům, které jsou již 30 dní

po splatnosti, a dlužník není schopen tyto závazky plnit (tzn. je v úpadku). Do formuláře návrhu se také uvádí informace o majetku dlužníka a počtu vyživovaných osob. K návrhu je třeba doložit příjmy za posledních 12 měsíců, rovněž očekávaný odhad příjmů se sepisuje za 12 měsíců. Dalšími informacemi v návrhu jsou vyjádření ke způsobu plnění oddlužení a informace o předešlých insolvenčních řízeních (Štůsek, 2022).

4.2. Insolvenční soud

Insolvenční soud rozhoduje o návrhu na povolení oddlužení do 3 dnů, kdy mu je doručen. Soud také určí insolvenčního správce, který má za úkol dohlížet na plnění oddlužovacího plánu dlužníka a pokud tak stanoví soud, tak spravuje peněžní prostředky dlužníka pro plnění splátkového kalendáře a také je měsíčně zasílá na účet věřitelů. Pokud soud návrh na oddlužení zamítne, na majetek dlužníka je prohlášen konkurs a dlužník nadále dluží zbytek dluhu. Stejně tak se postupuje, pokud dlužník svou povinnost během probíhajícího oddlužení poruší (Nováková, a další, 2011). Konkurs spočívá v prodeji majetku dlužníka, výtěžek prodeje se rozdělí mezi přihlášené věřitele. Neuspokojené pohledávky po prodeji majetku dlužníka jsou exekučním titulem a mohou být po vydání rozhodnutí o exekuci dále vymáhány (Maršíková, 2014)

4.3. Ukončení oddlužení

Veškeré údaje o insolvenčních řízeních, seznam dlužníků a insolvenčních správců jsou dostupné v tzv. insolvenčním rejstříku na webových stránkách spravovaných Ministerstvem spravedlnosti. Po 5 letech od nabytí právní moci rozhodnutí o ukončení insolvenčního řízení je osoba vyškrtnuta ze seznamu dlužníků a informace o něm již nejsou v rejstříku přístupné (Nováková, a další, 2011). Podle údajů do roku 2021 je oddlužení poměrně úspěšným procesem jak zbavit část společnosti dluhů. Své závazky během oddlužení nedokázalo splácet pouze 9 % dlužníků (Žítek, 2022). Přesto ale má insolvenční řízení mnohem větší potenciál, a pokud bude lépe nastaveno, může se prostřednictvím tohoto několikaletého procesu oddlužit mnohem více lidí (Kalvoda, 2022).

5. Milostivé léto I. a II.

Na základě Zákona 286/2021 Sb. bylo realizováno tzv. Milostivé léto. Jednalo se o poměrně unikátní akci, kdy se fyzické osoby mohly zbavit svých závazků u veřejnoprávních institucí. Milostivé léto se týkalo výhradně závazků, na které byl vystaven exekuční titul na základě Zákona 120/2001 Sb. Dluhy spadající do milostivého léta byly primárně u veřejných

institucí: státu a územních samosprávných celků, státních příspěvkových organizací, zdravotních pojišťoven, veřejných výzkumných institucí a veřejných vysokých škol a dalších (Brunclík, 2021). K veřejnoprávním institucím se dobrovolně přidaly i další soukromé subjekty. Do exekucí spadajících do skupiny odpustitelných dluhů nepatřily peněžité tresty či majetkové sankce uložené v trestním řízení, pohledávky na náhradu škody způsobené úmyslným porušením právní povinnosti, pohledávky na výživném a pohledávky věřitelů na náhradu škody způsobené na zdraví a majetku (Charita ČR, 2021; Brunclík, 2021). Během doby trvání Milostivého léta I. mohl být dlužníkovi smazán dluh po celkové úhradě jistiny a nákladů exekuce 908 Kč. Paušální náhrada nákladů exekuce v 2. kole Milostivého léta byla zvýšena na 1 815 Kč (MPSV, 2022; Brunclík, 2021). Po zaplacení této částky vydal exekutor rozhodnutí, ve kterém osvobodil povinnou osobu od placení veškerých dalších vymáhaných pohledávek, které přesahovaly zaplacenou jistinu v exekučním řízení, v rozsahu v němž dosud nebyly splaceny. Spolu s rozhodnutím o osvobození o placení exekutor vydal i rozhodnutí o zastavení exekuce v rozsahu zaplacených nebo zaniklých pohledávek (Brunclík, 2021). V roce 2023 proběhne třetí část Milostivého léta zaměřená na dluhy na daních (MF, 2023).

5.1. Milostivé léto v praxi

První část Milostivého léta byla realizována v období od 28. října 2021 do 28. ledna 2022 a druhá část od 1. září 2022 do 30. listopadu 2022. V praxi bylo nutné zjistit, jaké exekuce jsou na osobu vedeny. Na základě těchto informací bylo třeba kontaktovat exekutora s dotazem na aktuální hodnotu všech nesplacených jistin. Dalším krokem bylo uhrazení jistiny a poplatku za náklady exekuce na účet exekutora. Pokud byla exekuce vedena již jen pro příslušenství jistiny (úroky a poplatky), stačilo uhradit poplatek za náklady exekuce a dluh byl tímto smazán. Po vydání rozhodnutí o zastavení exekuce je exekutor vždy povinen smazat záznam v Centrální evidenci exekucí (Exekuceinfo.cz, 2022).

5.2. Výsledky akce Milostivé léto I. a II.

Podle údajů Ministerstva spravedlnosti se během prvního kola podařilo zastavit 42 tisíc exekucí a celkem bylo odpuštěno 1,55 mld. Kč zahrnujících příslušenství dluhů. Zcela se svých dluhů zbavilo celkem 15 tisíc lidí. Statistiky však ukázaly, že Milostivé léto I. nebylo dostatečně účinné právě u nejpotřebnějších lidí - těch, kteří mají větší počet exekucí. Naopak se ukázalo jako efektivní pomoc pro dlužníky s nižším počtem exekucí. Původní předpoklady počítaly se 1,3 milionu ukončených exekucí, takže účast byla oproti očekávání výrazně nižší (3,2 %) (Řepka, 2022). Do druhé části Milostivého léta se zapojilo méně lidí než do první části, i přesto

se v rámci sbírky SOS Milostivé léto podařilo ukončit téměř 390 exekucí v hodnotě více než 65 milionů korun (ČVT, 2022).

6. Poradenství pro lidi s dluhy

Problematika dluhů a zadluženosti je velmi komplexní a není vždy jednoduché jí porozumět a umět se v ní orientovat. Cílem dluhového poradenství je poskytnutí informací klientovi tak, aby se zorientoval ve svých peněžních závazcích, nalezení vhodného řešení pro ustálení klientovy finanční situace, pomoc s obnovením jeho schopnosti splácet své dluhy a zamezení dalšímu nárůstu dluhu. Optimálním cílem by byl stav, kdy klient již není v předlužení a zvládá splácet všechny své pohledávky včas (Matoušek, a další, 2013).

Profesionální dluhové poradenství vyžaduje orientaci v legislativě i v judikatuře. S dluhy souvisí především tři zákony: občanský soudní řád, občanský zákoník a exekuční řád, ale celá problematika zahrnuje více než 15 zákonů, mezi jinými např. insolvenční zákon tj. zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (Krušinská, 2013). Dobrá orientace v dané problematice je pro poradce velmi žádoucí, protože musí být schopen se klienta doptat na další záležitosti, které mají přímý dopad na kvalitu poskytovaného poradenství (Krušinská, 2013). Problematickým prvkem toho, jak je dluhové poradenství nastaveno, je to, že vyžaduje poměrně velkou aktivitu svých klientů, kteří zpravidla musí dluhového poradce sami vyhledat (výjimkou je terénní poradenství) a překonat tak i všechny psychické překážky ve spolupráci s poradcem (Szénássy, a další, 2017).

Prvotním úkolem při dluhovém poradenství je zmapování veškerých pohledávek klienta a dohledání veškeré potřebné dokumentace ke každé z těchto pohledávek, dále objasnění následků jednotlivých pohledávek, rozdělení pohledávek podle priority a také seznámení klienta s procesem a následky vymáhání pohledávek. Pokud je klient v předlužení, může jej dluhový poradce seznámit s procesem oddlužení a zhodnotit zda o něj usilovat, případně jej celým procesem provést (Matoušek, a další, 2013).

6.1. Sociální poradenství

Poradenství zaměřené na problematiku zadlužení není v zákoně konkrétně specifikováno jako součást sociálního poradenství, ale pracovníci Občanských poraden poskytující základní a odborné sociální poradenství pomáhají *„při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“* dle §37 Zákona o sociálních

službách 108/2006 Sb. Základní sociální poradenství poskytuje informace o nárocích, službách a možnostech, které mohou pomoci zmírnit nebo vyřešit obtížnou situaci, ve které se klient nachází. Odborné poradenství je zaměřeno přímo na pomoc lidem při řešení sociálních problémů klientů. Cílem poradenství je zplnomocňování klientů pro řešení problému, seznamování s jejich právy a povinnostmi a také prevence sociálního vyloučení. Sociální poradenství je v občanských poradnách poskytováno bezplatně všem osobám v nepříznivé sociální situaci, což zahrnuje i předlužení a problémy s dluhy. (Matoušek, 2003). Přestože většina pracovníků občanských poraden nemá právnické vzdělání, ale jsou sociálními pracovníky, mohou při poradenství těžit ze svých komunikačních dovedností, znalostí základních fází rozhovoru a motivace, což může být pro klienty ve stresu a neorientující se v právní terminologii velmi přínosné (Kalvoda, 2009). Pracovníci občanské poradny mohou klientům pomoci s analýzou dluhů a zorientováním se v právní situaci, ve které se klienti nachází. Mohou také pomoci klientům sestavit osobní nebo rodinný rozpočet (Kalvoda, 2009). Tato možnost ale nebývá klienty podle Asociace občanských poraden využívána příliš často (Kalvoda, 2022). Poradci v občanských poradnách mohou klientům, pokud s tím souhlasí, pomoci s komunikací, anebo komunikovat za klienty přímo s věřiteli, soudy a exekutory (Kalvoda, 2009). V současnosti je mezi akreditovanými osobami 23 pracovníků občanských poraden sdružených v Asociaci občanských poraden, kde mohou klientům rovněž kompletně pomoci se sepsáním a podáním návrhu na oddlužení (Kalvoda, 2022).

Sociálně-právní poradenství v oblasti dluhů poskytují i další organizace ať už se jedná o církevní zařízení (Charita, Diakonie ČCE) nebo organizace zaměřené na práci s různými cílovými skupinami jako jsou lidé bez domova (NADĚJE), s rizikovou a neorganizovanou mládeží (Cesta integrace), s osobami po výkonu trestu (RUBIKON) nebo osobami závislými na návykových látkách (SANANIM).

6.2. Odborné dluhové poradenství

Specializované dluhové poradenství prostřednictvím neziskových organizací je poskytováno bezplatně a celou republiku pokrývá více či méně hustá síť dluhových poraden spolu s mobilními dluhovými poradnami v místech, kde nesídlí pobočka ČVT. Největší je pokrytí ve velkých městech, ale pro osoby, které nemohou nebo nechtějí využít osobního dluhového poradenství, zřídila organizace ČVT Help linku, která funguje během pracovních dní a kde je také možné kontaktovat poradce na emailu nebo prostřednictvím videohovoru.

Obrázek č. 1. Mapa pokrytí dluhových poraden organizace Člověk v tísni

Nejrozšířenější nabídku dluhových poraden poskytuje právě organizace ČVT (viz Obrázek č. 1.) (ČVT, 2022). Další obecně prospěšnou společností poskytující dluhové poradenství je Poradna při finanční tísni, kterou založilo Sdružení českých spotřebitelů a Česká spořitelna. Provozuje tři stálé a několik výjezdních dluhových poraden a také nabízí telefonickou pomoc na bezplatné poradenské lince, která funguje taktéž během pracovních dní.

Dluhový poradce má kompetence projít s klientem celým náročným procesem od zmapování všech závazků, přes pomoc při jednání s věřiteli, až po pomoc s řešením exekucí nebo u akreditovaných osob podáním návrhu na oddlužení. Na rozdíl od sociálního pracovníka v občanské poradně zabývajícího se širokou škálou sociálních a dalších problémů, se jedná o úžeji zaměřenou činnost, ale nikterak jednodušší. Je výhodné, pokud má dluhový poradce právnické vzdělání. V takovém případě se může přímo angažovat i v dalších možnostech pomoci klientům jako je zastavení nezákonných exekucí, obrana proti nemravným spotřebitelským smlouvám, pomoc při složitých situacích zahrnujících společné jmění manželů, odhalení a řešení chybného postupu exekutora a u akreditovaných osob provedení celým procesem insolvence (ČVT, 2022).

6.3. Terénní práce s předluženými klienty

Terénní práce je zaměřená primárně na osoby, které z různých důvodů nevyužívají institucionální pomoci. Klienti tak mohou být kontaktováni v místech, kde se běžně zdržují. Cílem terénní práce je podporovat a zplnomocňovat klienty, aby se orientovali ve svých právech

a získali znalosti a dovednosti pro to, aby se s problematickou situací dokázali vypořádat ideálně sami. Terénní práce se v profesionální rovině vyprofilovala až na přelomu 19. a 20. století a původně byla zaměřená na práci s rizikovou mládeží. Dnes však terénní pracovníci pomáhají široké škále cílových skupin (Matoušek, 2003). Terénní práce má široké možnosti využití především u osob žijících ve vyloučených lokalitách, které se potýkají s vícero problémy a na rozdíl od jednorázové pomoci dluhových poradců je charakterizována dlouhodobou spoluprací s klienty (Kopřivová, 2009). Terénní pracovník informuje klienty o možnostech řešení dané situace, poskytuje sociální poradenství, klienta aktivně zapojuje do nalezení řešení situace, zplnomocňuje jej pro řešení budoucích problémů, a pokud je to potřeba, pomáhá s jednáním klienta s institucemi (ČVT, 2022).

7. Přístupy a metody sociální práce při dluhovém poradenství

Při dluhovém poradenství jsou využívány různé přístupy sociální práce podle toho, do které cílové skupiny klient spadá. Záleží však i na fázi zadlužení klienta. Jak bylo v předchozích odstavcích zmíněno, poradenství může být poskytnuto ambulantní formou prostřednictvím konzultace v kanceláři dluhového poradce nebo terénní formou prostřednictvím dlouhodobé spolupráce s klientem v jeho přirozeném prostředí (Matoušek, a další, 2013). Z vývojového hlediska se při dluhové poradenství uplatňuje metoda sociální práce s jednotlivcem (případová sociální práce). V dnešní době je však vývojové hledisko členění metod sociální práce bráno jako kontroverzní, neboť právě v rámci sociální práce s jednotlivcem naprosto pomíjí vliv prostředí na klienta a ponechává řešení jeho sociálního problému čistě v jeho rukou (Matoušek, a další, 2012).

7.1. Poradenské paradigma v dluhovém poradenství

Z hlediska paradigmat sociální práce, tak jak je rozlišuje Payne dle Matouška, se při dluhovém poradenství uplatňuje poradenské paradigma (sociálně-právní pomoc) (Matoušek, a další, 2012). Na základě poradenského paradigmatu je sociální fungování lidí závislé na schopnosti zvládat problémy a na přístupu k potřebným informacím a službám. Toto paradigma je primárně zaměřené na individuální potřeby klientů. Součástí daného přístupu je poskytování informací, profesionálního poradenství, zpřístupňování zdrojů, případně mediace. Podle Matouška se zde také klade určitý důraz i na podporu osobního a komunitního růstu. Poradenské paradigma se také snaží o změny ve společnosti a jejích formálních institucích tak, aby lépe reagovaly na potřeby jednotlivců. Změny, které pramení z tohoto paradigmatu, jsou

však spíše jednotlivé a malé a nebývají příčinami masivnějších sociálních změn tak, jako se o to snaží paradigma zaměřené na reformu společenského prostředí. Teoretické zdroje pro sociálně-právní pomoc jsou čerpány z psychologie, sociologie a práva. Matoušek však upozorňuje, že by se přístupy vycházející z paradigmat sociální práce měly užívat s rozmyslem vzhledem ke specifičnosti životních osudů klientů a vzhledem k tomu, že čistě paradigmatický přístup je zákonitě omezen ve svém pohledu na klientovu komplexní životní situaci (Matoušek, a další, 2012).

7.2. Přístup orientovaný na úkoly

Přístup orientovaný na úkoly označuje krátkodobé intervence a uplatňuje se při dlouhodobější spolupráci s klientem například i v rámci terénní práce s klienty v předlužení. Snaží se o systematické uchopení pomoci se zvládáním problematických životních situací. Sociální pracovník posiluje klienta v jeho vlastním rozhodování, které úkoly chce řešit, zároveň je tento přístup vůči klientovi nedirektivní. Jedním z typů životní situace, který se tento přístup snaží řešit, jsou tzv. neadekvátní zdroje, kam předlužení může také spadat (Matoušek, a další, 2012). Přístup orientovaný na úkoly vychází z poradenského přístupu (Matoušek, a další, 2013). Úkolově orientovaný přístup vychází z předpokladu, že jsou lidé více zainteresováni úkoly, které si sami zvolili; a úspěšné splnění malých a dílčích úkolů dále posiluje jejich sebedůvěru. S klientem se jedná partnersky a podílí se na celém procesu spolupráce se sociálním pracovníkem. Přestože se úkolově orientovaný přístup zaměřuje na řešení problémů na úrovni jedince, vnímá i systémové příčiny vzniku těchto problémů.

Přístup je rozdělen do šesti kroků, které postupně vedou k dosaženích klientem vytyčených cílů. Tyto kroky jsou realizovány v průběhu jednotlivých sezení, jejich počet již není pevně stanoven.

1. Příprava: Prvním krokem je ověření legitimity intervence. Legitimita může být poskytnuta vyjádřením klienta, ale také prostřednictvím např. rozhodnutí soudu (Matoušek, a další, 2012). Do občanských poraden často přicházejí klienti, kteří prozatím nejsou připraveni nebo rozhodnuti svou životní situaci řešit a do poradny byli posláni někým jiným např. partnerem nebo rodičem (Skalický, 2013). Tato situace nedává legitimitu intervenci, protože klient není sám o sobě motivován ke spolupráci (Matoušek, a další, 2012).
2. Explorace problému: Další krok charakterizuje vyjasňování zájmů klienta a jejich definice a seřazení podle významnosti.

3. Dohoda o cílech: Dohoda je zaměřená na cíl změny a předpokládá soulad mezi klientem a pracovníkem ve směru změny.
4. Formulace a plnění úkolů: V tomto kroku je stanovena frekvence kontaktů, jednotlivé úkoly a délka spolupráce. Zpravidla jsou tyto prvky sjednány písemně.
5. Ukončení: Tento krok je připomínán během celé spolupráce s klientem. Klient má již od zahájení spolupráce představu o délce jejího trvání.
6. Zhodnocení: V posledním kroku se testuje, jak bylo plnění jednotlivých úkolů ze strany klienta i sociálního pracovníka úspěšné (Matoušek, a další, 2012).

Přístup orientovaný na úkoly je vhodný také pro integraci dalších technik, a proto může být základem eklektického přístupu sociální práce, který není omezen pouze na jedno teoretické východisko (Matoušek, a další, 2012).

7.3. Metody sociálního poradenství

Při práci sociálních pracovníků potažmo dluhových poradců se zpravidla neuplatňuje jediná teorie nebo metoda, protože přístupy se mohou navzájem doplňovat, mohou být současně i modifikovány prostřednictvím empirických zkušeností z praxe a spojení více teoretických modelů může lépe popsat a pomoci v klientově životní situaci (Matoušek, a další, 2012). V dluhovém poradenství se mohou prakticky uplatnit i obecné metody poradenství (Schavel, a další, 2010). Následující část textu bude věnován stručnému představení těchto metod.

Informace: Poskytování informací je základní metodou poradenství. Před poskytnutím informací musí být pracovník schopen proniknout do klientova problému. Poté mu zprostředkovává pouze ty informace, které mu mohou pomoci při řešení jeho problému. Kromě poskytnutí informací by měl sociální pracovník současně ověřit, že klient informace pochopil správně a případně mu pomoci poskytnuté informace zpracovat (Gabura, 2005; Schavel, a další, 2010).

Distribuce: Pokud pracovník dluhové poradny zjistí, že k pomoci klientovi se mu nedostává kompetencí, je na místě, aby jej odkázal, tj. distribuoval na kompetentní pracoviště (Schavel, a další, 2010). Typickým příkladem může být klient, který chce vstoupit do oddlužení, ale např. v rámci navštívené občanské poradny nefiguruje akreditovaná osoba, a proto mu je doporučena návštěva organizace, kde se bude moci na akreditovanou osobu obrátit se svým požadavkem.

Direktivy: Jak už název napovídá, při této metodě pracovník po klientovi požaduje, aby se nějakým způsobem zachoval pro co nejefektivnější řešení klientova problému nebo v zájmu zlepšení spolupráce s klientem. Gabura direktivy považuje za účinné nástroje poradenské

intervence, ale zároveň varuje před jejich zneužíváním. Sociální pracovník by měl reflektovat, nakolik daná direktiva pomůže klientovi nebo by se měl klienta zeptat, zda s danou direktivou souhlasí. Musí však počítat s případným klientovým nesouhlasem (Gabura, 2005).

Klarifikace: Klarifikace neboli objasňování předkládaného problému vede k porozumění problému a to je předpokladem pro to, aby klient udělal efektivní kroky na cestě k řešení problému. Objasňování však nemá probíhat ve smyslu jednostranného aktu pracovníka jakožto experta. Mnohem efektivnější je role pracovníka jako průvodce, který klienta vede k tomu, aby se aktivně podílel na objasňování základního rámce problému (Gabura, 2005; Schavel, a další, 2010).

Rady: Přímé rady a návody by měly být v poradenství využívány co nejméně, to se ale netýká tzv. procedurálních rad. Procedurální rady v rámci dluhového poradenství se týkají například rad, zda by měl klient požádat o oddlužení, v jakých rejstřících by měl hledat potřebné informace, jak naformulovat žádost o splátkový kalendář apod. Sociální pracovník však nepřebírá za klienta zodpovědnost ve vážných životních rozhodnutích, a proto mu v nich ani nemůže radit (Gabura, 2005).

Povzbuzení: Ocenění a povzbuzení klienta se používá již na počátku spolupráce, protože klienti do poraden často přicházejí ve stresu a v nejistotě nejen z průběhu poradenského procesu. V průběhu spolupráce je pak na místě ocenění klientova pokroku. Neméně důležité je také dodání odvahy a ocenění klientovy snahy svůj problém řešit (Schavel, a další, 2010).

Ventilace: Často klienti přicházejí do poraden především proto, aby se někomu mohli svěřit se svými těžkostmi. Mohou to být osamělí lidé, kteří ve svém okolí nemají nikoho, s kým by si mohli a chtěli pohovořit, mohou mít zábrany mluvit o svých finančních těžkostech se svými blízkými. Proto i tato metoda je pro poradenství důležitá; kdy pracovník klientovi poskytne bezpečný prostor pro vyjádření obav a těžkostí a vyslechne jej s porozuměním a bez odsuzování. Mnozí klienti využijí pouze ventilační konzultace a dál už svůj problém neřeší. U některých klientů zase vyventilování všech svých negativních pocitů vede k vytvoření prostoru pro spolupráci s poradcem (Gabura, 2005; Skalický, 2013).

Posílení: Posílení je verbální nebo neverbální akt, kdy pracovník podpoří klienta např. v případě, že se mu povede určitý pokrok při řešení problému nebo pokud se pokusí otevřít komplikovaný problém či objeví efektivní řešení (Gabura, 2005).

Odrazování: V některých případech je potřebné navrhnout klientovi, aby si rozmyslel nebo prozatím odložil určité jednání, které by mu mohlo uškodit (Gabura, 2005). Typickým příkladem v dluhovém poradenství je odrazování klientů od toho, aby si na zaplacení svých dluhů brali další půjčky.

Reflexe: Při reflexi pracovník sumarizuje a přeformulovává odpovědi klienta tak, aby jej dovedl k reflexi své situace. Nesmí však do komunikace vnášet své vlastní obsahy (Gabura, 2005).

7.4. Prevence sociálního selhání

Preventivní programy sice nejsou přímo zahrnuty v rámci samotného dluhového poradenství, ale do značné míry s ním souvisejí, protože právě preventivní programy pro zvyšování finanční gramotnosti mohou občany upozornit na možnosti dluhového poradenství a naopak dluhoví poradci a organizace s nimi spojené se podílejí na realizaci přednášek o finanční gramotnosti. Sociálním selháním se obvykle míní jevy jako kriminalita, prostituce, užívání návykových látek, gamblerství apod., ale předluženost se k němu také může řadit. Podle cílových skupin preventivních programů se prevence rozděluje na tři typy. Primární prevence cílí nespecificky na veřejnost. Jako příklad zde poslouží workshopy zaměřené na zvyšování finanční gramotnosti na základních školách. A právě školy jsou nejvhodnějším prostředím pro komplexní zaměření primární prevence, kde zvyšování finanční gramotnosti je pouze jednou částí celkového vzdělávání. Pokud je prevence již zaměřena na skupiny, u kterých je zvýšené riziko daného sociálního selhání, jedná se o sekundární prevenci. Tu může představovat například přednáška o finanční gramotnosti pořádaná pro skupinu nezaměstnaných osob registrovaných na Úřadu práce. Terciální prevence označuje programy, které jsou specificky zaměřené na osoby, u kterých rizikové chování již nastalo (Matoušek, a další, 2013).

II. METODICKÁ ČÁST

Bakalářská práce je strukturována do tří částí. V první teoretické části byly popsány obecné poznatky definující a osvětlující předlužení a jeho dopady, úřední postup při nesplácení dluhů a s tím spojené vedení exekuce. V teoretické části je popsána také insolvence a akce Milostivé léto. Čtvrtá kapitola teoretické části práce je zaměřena na dluhové poradenství a charakteristiku jeho jednotlivých forem. Poslední kapitola teoretické části je věnována přístupům a metodám, které se uplatňují nebo se nějakým způsobem týkají dluhového poradenství. V následující druhé metodické části práce byl popsán hlavní cíl a dílčí výzkumné cíle, dále byla objasněna volba výzkumné strategie a metodického nástroje. V další části byla provedena transformace dílčích výzkumných cílů do tazatelských otázek v transformační tabulce. Další podkapitoly metodické části byly věnovány výběru a popisu výzkumného souboru, popisu organizace výzkumu a zpracování získaných výstupů výzkumu. Metodickou část uzavírá pojednání o etice a možných rizicích realizovaného výzkumu.

V základních údajích v informačním systému UHK bylo avizováno, že byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie a šetření bude probíhat formou dotazníku. Práce měla být původně zaměřena obecně na pohled pracovníků Člověka v tísni na řešení zadlužení klientů, což bylo v průběhu získávání poznatků přehodnoceno a se souhlasem vedoucího práce změněno. Bakalářská práce je nyní zaměřena na hodnocení dopadu legislativních změn v dluhové problematice z let 2019-2022 na klienty v předlužení očima pracovníků dluhového poradenství organizace Člověk v tísni. Předlužení klientů bylo zvoleno z důvodu definovatelnosti tohoto sociálního problému. Rovněž byla změněna výzkumná strategie na kvalitativní polostrukturované rozhovory.

8. Hlavní cíl výzkumu a dílčí výzkumné cíle

Hlavním cílem výzkumné části bakalářské práce je zjistit, jaká legislativní opatření z let 2019-2022 mají podle dluhových poradců organizace Člověk v tísni největší dopad na klienty v předlužení. Zvolený výzkumný cíl navazuje na teoretickou část práce, kde bylo vymezeno předlužení a jeho dopady, úřední postup při nesplácení dluhu a s ním spojené exekuce, dále byl stručně popsán proces oddlužení a Milostivé léto. Vzhledem k výběru výzkumného souboru bylo v jedné z podkapitol charakterizováno poradenství pro osoby s dluhy. Teoretická část zahrnuje rovněž popis přístupů a metod sociální práce uplatňujících se v dluhovém poradenství.

Pro zjištění hlavního cíle: „Jaká legislativní opatření z let 2019-2022 mají podle dluhových poradců organizace Člověk v tísni největší dopad na klienty v předlužení?“, byly vytvořeny dílčí výzkumné cíle:

DVC1: Jaké změny v novele insolvenčního zákona od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení?

DVC2: Jaké změny v novelách exekučního řádu a občanského soudního řádu od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení?

9. Volba výzkumné strategie

Pro výzkumnou část bakalářské práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie z důvodu induktivního vedení této práce (Trousil, a další, 2015). Dalším důvodem upřednostnění kvalitativního výzkumu s rozhovory nad kvantitativním dotazníkovým řešením byla možnost zachytit přeneseně díky zkušenostem dluhových poradců co nejširší spektrum klientů a dopad na jejich předlužení. Pro hlavní cíl i dílčí výzkumné cíle byly zvoleny otázky, na které mohou respondenti odpovídat různými způsoby a je zde výhodou pružnost a emergentní povaha kvalitativního výzkumu, který může být přizpůsoben v průběhu výzkumu zjištěným okolnostem (Hendl, 2008). Dalším důvodem pro volbu kvalitativní výzkumné strategie je možnost současné analýzy a sběru dat (Hendl, 2008). Metodou sběru dat bylo kvalitativní dotazování, které v sobě zahrnuje další typy rozhovorů, a z nich byla zvolena technika polostrukturovaného rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor na rozdíl od strukturovaného rozhovoru, kde jsou předem přesně formulované otázky v daném pořadí, má sice méně plynulý průběh získávání dat a jeho realizace je celkově pomalejší, ale při polostrukturovaném rozhovoru s otevřenými otázkami se snižuje riziko utváření rozhovoru vlastní představou výzkumníka. U polostrukturovaného rozhovoru je definován účel a osnova, ale celý proces získávání informací je charakterizován velkou pružností (Hendl, 2008).

10. Transformace dílčích výzkumných cílů do tazatelských otázek

Tabulka č. 1. Transformační tabulka

Hlavní cíl	Dílčí výzkumný cíl	Doplňující tazatelské otázky
Jaká legislativní opatření z let 2019-2022 mají podle dluhových poradců organizace Člověk v tísni největší dopad na klienty v předlužení?	**DVC1.:** Jaké změny v novele insolvenčního zákona od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení?	**TO1.1.:** Jaký dopad na klienty v předlužení mělo zkrácení minimální délky oddlužení na 3 roky? **TO1.2.:** Jaký dopad na klienty v předlužení mělo zjednodušení podmínek oddlužení pro starobní a invalidní důchodce? **TO1.3.:** Jaký dopad na klienty v předlužení mělo nastavení minimální měsíční splátky při oddlužení? **TO1.4.:** Jaký dopad na klienty v předlužení měla změna způsobu oddlužení plněním splátkového kalendáře spolu se zpeněžením majetkové podstaty? **TO1.5.:** Můžete uvést další legislativní změny týkající se insolvence z posledních let, které nebyly zmíněny, jež měly dopad na klienty v předlužení?
	DVC2.: Jaké změny v novelách exekučního řádu a občanského soudního řádu od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení?	**TO2.1.:** Jak se podle Vašich zkušeností s klienty v předlužení může v budoucnu projevit zastavování bezvýsledných exekucí? **TO2.2.:** Jaké máte zkušenosti se zastavováním bezvýsledných exekucí u předlužených osob? **TO2.3.:** Jak se dosud realizace zastavování bezvýsledných exekucí projevila na klientech v předlužení? **TO2.4.:** Jaký vnímáte dopad na Vaše klienty v předlužení v možnosti

Hlavní cíl	Dílčí výzkumný cíl	Doplňující tazatelské otázky
		vyvázat se z mobiliární exekuce u tzv. zvlášť zranitelných osob? **TO2.5.:** Jak hodnotíte dopad první části akce Milostivé léto na klienty v předlužení? **TO2.6.:** Které prvky první části akce Milostivé léto považujete za problematické z hlediska dopadu na klienty v předlužení? **TO2.7.:** Můžete uvést další legislativní změny týkající se exekucí z posledních let, které nebyly zmíněny, jež měly dopad na klienty v předlužení? **TO2.8.:** Jak hodnotíte dopad druhé části akce Milostivé léto na klienty v předlužení? **TO2.9.:** Které prvky druhé části akce Milostivé léto považujete za problematické z hlediska dopadu na klienty v předlužení? **TO2.10.:** Můžete říci, jak se možnost zřídit chráněný účet projevila v dopadu na klienty v předlužení?

11. Volba a charakteristika výzkumného souboru

Výzkumným souborem pro tuto práci jsou dluhoví poradci organizace Člověk v tísni. V rámci výběru bylo e-mailem osloveno celkem 11 osob a rozhovory proběhly se 7 informanty. Působiště informantů se nachází v různých pobočkách v několika krajích napříč Českou republikou; v Karlovarském, Ústeckém, Středočeském a Olomouckém kraji. Jediným kritériem výběru informantů byla jejich pracovní pozice jako dluhový poradce v organizaci Člověk v tísni. Výzkumu se zúčastnili ženy i muži. Nebyly zjišťovány žádné další sociodemografické údaje informantů. V rámci rozhovorů bylo zjištěno, že někteří z informantů spolu s dluhovým poradenstvím pracují také jako terénní pracovníci organizace, několik informantů pracovalo také jako poradci dluhové help-linky organizace ČVT nebo měli zodpovědnost za metodické vedení ostatních dluhových poradců pobočky, ve které působili. Pouze jeden informant pracoval na pozici dluhového poradce méně než 2 roky, tři informanti měli praxi mezi 2 až 3 lety a zbylí 3 informanti pracovali jako dluhoví poradci více než 3 roky. Vzhledem k zachování anonymity informantů a omezenosti celkového výzkumného souboru nebudou informanti dále konkrétně charakterizováni.

12. Popis a organizace výzkumu

Vyhledávání informantů a následný sběr dat prostřednictvím rozhovorů se uskutečnil od září do prosince 2022. Pracovníci dluhových poraden byly od září do konce listopadu zapojeni a plně zaměstnáni poradenstvím svým stálým klientům a také probíhající druhou částí akce Milostivé léto, což mírně zkomplikovalo realizaci rozhovorů a plánování jejich termínů. Bylo osloveno celkem 11 dluhových pracovníků prostřednictvím svých pracovních e-mailových adres, které jsou veřejně dostupné na oficiálních webových stránkách organizace Člověk v tísni. Celkem se 7 informanty byly vedeny rozhovory prostřednictvím videohovoru v aplikaci Google Meet.

Před zahájením rozhovoru byl každému informantovi zaslán seznam tazatelských otázek s výjimkou posledních tří otázek týkajících se hodnocení druhé části akce Milostivé léto a chráněného účtu. Tyto otázky byly doplněny až během realizace prvního rozhovoru. Informanti byli předem seznámeni s účelem rozhovoru a s jeho anonymitou. Všichni informanti souhlasili s nahráváním rozhovorů pro účely transkripce a následné využití jejich odpovědí v bakalářské práci. Rozhovory byly nahrávány prostřednictvím aplikace pro záznam hlasu a po ukončení rozhovoru uloženy v počítači chráněném heslem. Na počátku rozhovoru byla zjištěna

lokalita výkonu práce informantů a délka praxe na pozici dluhového poradce. Tyto informace nebyly zahrnuty v přepisech rozhovorů pro zajištění anonymity informantů. Byly však získávány za účelem ověření délky pracovních zkušeností. Během rozhovorů bylo cílem získat odpovědi, které by pokrývaly hlavní a dílčí výzkumné cíle prostřednictvím tazatelských otázek.

13. Zpracování a analýza získaných výstupů výzkumu

Od započetí sběru dat byla data současně zpracovávána. Hlasový záznam byl převeden v transkripci rozhovorů. Přepis jednoho z rozhovorů je součástí přílohy této bakalářské práce. Délka rozhovorů se pohybovala od 41 minut do 56 minut s jedinou výjimkou, kdy rozhovor trval 88 minut. Po přepisu rozhovorů byla následně získaná data analyzována a využita pro naplnění hlavního a dílčích cílů práce.

14. Reflexe etických rizik a rizik zvolené výzkumné strategie

Pro bakalářskou práci byla jako výzkumný vzorek zvolena skupina pracovníků organizace Člověk v tísni. Přestože se nabízela i možnost vytvořit podobný výzkum prostřednictvím kvantitativní metody dotazníku mezi pracovníky organizace Člověk v tísni, tak vzhledem k nemožnosti hlubšího průniku do tématu, dále nemožnosti se k některým otázkám vrátit zpětně a časté nízké návratnosti anonymních dotazníků, byly nakonec upřednostněny rozhovory. Zde je však větším rizikem zachování anonymity do té míry, aby se identita informantů nedala vyčíst ani ze souvislostí textu, jak uvádí ve své publikaci Hendl (Hendl, 2008). Hendl zmiňuje možnost některé skutečnosti o daných informátorech změnit tak, aby nedošlo ke změně vyznění daného textu (Hendl, 2008). V práci jsou však veškeré určující informace vynechány a označeny trojtečkou. Jedná se především o názvy měst a krajů. Potřeba anonymity a nezveřejňování obsahu rozhovoru v médiích byla zmiňována i samotnými informanty, což zřejmě souviselo s nastavenými pravidly komunikace pracovníků s veřejností a médii v rámci organizace ČVT.

Dalším rizikem daného výzkumu tkví v intimním průběhu daných rozhovorů. Výzkumník musí k účastníkům výzkumu přistupovat objektivně a s odstupem, to však povaha rozhovoru mírně nabourává (Hendl, 2008). Naopak zvolená forma rozhovorů je výhodná z toho hlediska, že informant může sdílet informace do větší hloubky včetně některých charakteristických kazuistik. Zde však opět číhá riziko narušení anonymity tentokrát klientů

informantů. V tomto případě však k ničemu takovému nedošlo v žádném z rozhovorů. Informanti nazývali všechny konkrétní osoby, o kterých vyprávěli, obecným názvem klient/klientka.

Z hlediska rizik vyplývajících z volby výzkumné strategie je třeba zmínit především to, že informanti mohou zabíhat od tématu, proto je klíčové zpracování dat a vyselektování informací, které pro výzkum nemají hodnotu a zaměření pouze na data, která jsou následně analyzována. Také je třeba v některých případech informanty taktně navést zpět k probíranému tématu, případně dovysvětlit danou otázku. Při volbě výběrového souboru hraje největší roli délka praxe informantů, se kterou se zvyšují zkušenosti informantů s legislativními změnami v dané oblasti v průběhu let a počet klientů, kterým během své práce pomáhali řešit předlužení a související záležitosti.

V rámci dojednávání termínu rozhovorů bylo všemi informanty opakováno, že je třeba, aby byl rozhovor krátký z důvodu vysokého pracovního vytížení při probíhající druhé části akce Milostivé léto. Toto riziko získání nedostatečného množství informací respektive předčasného ukončení rozhovoru se nenaplnilo, neboť avizovaná doba rozhovoru byla dodržena. Je třeba také uvést, že rozhovory probíhaly v průběhu konání druhé části akce Milostivé léto a v práci jsou otázky zaměřené na jeho průběh a vliv na klienty v předlužení. Riziko rozdílné délky zkušeností informantů bylo zohledněno v interpretaci získaných dat ve výzkumné části.

Z hlediska výběru výzkumného souboru, bylo již napsáno, že byli zvoleni dluhoví poradci ČVT, proto aby byl v práci zachycen dopad na co největší počet lidí v předlužení, kteří jsou klienty těchto dluhových poradců. Při volbě těchto informantů však může existovat riziko, že informanti mohou nereflektovaně hodnotit dopad legislativních změn více než na klienty v předlužení na své pracovní podmínky při poradenství s těmito klienty. Toto riziko bylo třeba eliminovat během vedení rozhovorů prostřednictvím dalšího vyptávání na zkušenosti se spoluprací s klienty v předlužení a jejich reakce na projevené legislativní změny.

Dalším rizikem v rámci zpracovávání tohoto typu práce může být zachování nestrannosti ve vztahu ke klientům v předlužení, tak aby nebyli vnímáni jako čisté oběti věřitelů nebo systému. Autorka práce se snažila o nestranné hodnocení těchto skutečností. A nakonec je třeba uvést, že tato práce má značný přesah do oblasti práva, ale autorka nedisponuje právním vzděláním, což může také zakládat určité riziko zkresleného výkladu právních předpisů.

III. VÝZKUMNÁ ČÁST

Následující výzkumná část bakalářské práce je zaměřena na hledání odpovědí na hlavní cíl a dílčí cíle. Hlavním cílem práce je odpověď na otázku: jaká legislativní opatření z posledních let mají podle dluhových poradců organizace Člověk v tísni největší dopad na klienty v předlužení? Odpovědi z rozhovorů byly nejprve analyzovány prostřednictvím otevřeného kódování. Kódování označuje procedury, které získaná data rozeberou, koceptualizují a nově integrují za účelem jejich interpretace (Švaříček, a další, 2014). Po zpracování přepisů rozhovorů otevřeným kódováním (viz Příloha č. 2), byla získaná data analyzována. Analýza je rozdělena do tří částí podle dílčích cílů a v každém celku jsou na následujících stránkách jednotlivě analyzovány odpovědi na tazatelské otázky.

15. Analýza rozhovorů a interpretace výsledků

Kvalitativní analýza pracuje s daty specifickými způsoby tak, aby bylo dosaženo odpovědí na předem stanovené otázky výzkumu, které jsou zachyceny prostřednictvím hlavního a dílčích výzkumných cílů (Hendl, 2008). V následujících podkapitolách jsou analyzovány realizované rozhovory. Ty jsou rozčleněny do dvou částí podle příslušnosti otázek k dílčím výzkumným cílům a následně jsou rozděleny podle samotných tazatelských otázek.

15.1. Jaké změny v novele insolvenčního zákona od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení?

První dílčí cíl byl zaměřen na hodnocení dopadu změn v novele insolvenčního zákona od roku 2019 na klienty v předlužení. V rámci tohoto dílčího cíle bylo vytvořeno pět tazatelských otázek, které jsou spolu s odpověďmi analyzovány v následujícím textu.

Otázka TO1.1 se zabývala dopadem zkrácení minimální délky oddlužení na 3 roky na klienty v předlužení (jedná se o možnost oddlužení za 3 roky, pokud povinný zaplatí alespoň 60 % dluhu). V rámci této otázky tázaní uváděli, že mají málo zkušeností s klienty, kterým se podařilo splatit, nebo aspirují na splacení takovéto výše dluhu během tří let v oddlužení. Jako hlavní důvod uváděli výšku dluhů a nízké příjmy svých klientů, jak uvedl informant 1: *„Bohužel na klienty v předlužení tohle moc velký dopad nemělo, protože většinou když je ten člověk už předlužený, tak má tak vysoké dluhy a tak nízké příjmy, že není schopen uhradit těch 60 % během těch tří let.“* Pokud však někteří z tázaných měli klienty, kteří mohli díky této změně projít oddlužením rychleji, pak hodnotili dopad na tyto klienty jako motivující. Shrnula

to informantka 6: *„Většinou takové klienty nemám, ale myslím si, že je to super varianta, protože teď připravuji dvě oddlužení, kde zrovna oba klienti pracují a ty životní podmínky na to mají a výše dluhu není taková. Zdá se, že to tak asi i bude, že to je reálný a ti o to mají ohromný zájem, takže rozhodně to je motivující z toho mála, co já vidím.“*

Další otázka TO1.2. zjišťovala dopad zjednodušení podmínek oddlužení pro zranitelné osoby na klienty v předlužení. Tuto změnu hodnotili dotázaní v superlativech. Měla podle nich velmi pozitivní dopad na klienty, kterých se tato změna týkala, a dotázaní uvedli, že zaznamenali větší zájem o oddlužení klientů ve starobním a invalidním důchodu po implementaci této změny. Jako hlavní přínosy pro klienty uváděli informanti psychickou úlevu spojenou s ukončením povinnosti dosáhnout hranice plnění. Informant 3 k tomu uvedl: *„Zkrátka, když zranitelná osoba bude po 3 roky platit minimální částku, ať už na konci těch 3 let bude mít nad 30 % nebo pod 30 %, za předpokladu, že prostě vyvinul veškeré úsilí, a ne že to nějak uměle ponižuje, ty částky a opravdu na víc nemá, tak je mu to oddlužení uznáno, takže v tomhle směru je super, že lidé, co mají třeba jenom invalidní důchod, mají nějaké dluhy, že se toho můžou zbavit.“* Jak tuto změnu prožívají klienti, popsala informantka 4*: „Je to pro ně určitě strašně velká úleva, poněvadž rozdíl 5 let nebo 3, to je znát.“*

Třetí otázka TO1.3. se zabývala hodnocením dopadu nastavení minimální měsíční splátky při oddlužení na klienty v předlužení. Informanti uváděli, že na počátku roku 2022 umožnila tato změna vstup většímu počtu klientů do oddlužení, ale že v průběhu roku, jak se změnila geopolitická situace, zvyšovala se inflace a třikrát bylo zvýšeno nezabavitelné minimum, takže někteří klienti neměli prostředky na placení minimální splátky a museli tuto situaci řešit. Tuto situaci popisuje např. informant 1: *„Na začátku roku to bylo super, většina lidí se tam dostala bez problémů, ale teďkon jak se vlastně zvýšily normativní náklady na bydlení, ale splátka zůstává stejná, platy jsou taky v podstatě stejné, tak je to pro lidi horší. Nicméně pravda je taková, že ta minimální splátka je pořád stejná, akorát tím, že se zvyšují ty normativní náklady, že jim zůstalo víc peněz a už si nemohou dovolit tu minimální splátku platit, tak je to problematické.*“ Další problémem, který se s touto změnou pojí, je prolomení 30% hranice splacení při oddlužení na 5 let. Informanti zmínili zkušenosti s klienty, kteří nemohou nebo nechtějí splácet částku vyšší než je minimální splátka právě kvůli této změně. Informantka 2 k tomu uvedla: *„Samozřejmě je rozdíl v tom, když vstupuje do insolvence třeba starobní důchodce s minimální splátkou a úplně jinak se bude soud dívat na třicetiletého chlapíka, který si nechá napsat minimální mzdu a zbytek mu zaměstnavatel vyplácí načerno. Každému je jasné, že to tak funguje. A myslí si, že se oddluží, protože přece splnil minimální splátku. Já je na to*

upozorňuji.“ Někteří klienti se mohou upnout na splácení minimální měsíční splátky jako na konečnou částku, ale při takovém přístupu hrozí buďto riziko zrušení oddlužení insolvenčním správcem nebo neschválení oddlužení po 5 letech tohoto procesu. Informanti však zmiňovali, že na toto riziko své klienty upozorňují dostatečně.

Otázka TO1.4. zkoumala dopad změny způsobu oddlužení plněním splátkového kalendáře spolu se zpeněžením majetkové podstaty na klienty v předlužení. Dotazovaní při odpovědi na tuto otázku uváděli, že klienti v předlužení zpravidla nemají zpeněžitelný majetek, jak uvedla informantka 7*: „K tomu bych řekla, že ta majetková podstata se dá zpeněžit pouze v případě, že ji ten dlužník vlastně má a k nám přicházejí velmi často klienti, kteří nemají žádnou majetkovou podstatu, takže pak právě přichází na řadu ta druhá možnost, tedy to oddlužení tím splátkovým kalendářem.“* Pokud však klient majetek má (především byt či dům), může mu riziko jeho prodeje znemožnit vstup do oddlužení, jak o tom hovořila informantka 4: *„Nepůjdou do oddlužení lidé, kteří mají byt a vědí, že o něj v tom oddlužení přijdou. Prostě nemají jinou možnost. Je teda pravda, že existuje chráněné obydlí, tak se to jmenuje. …tak u toho přezkumného jednání, pokud insolvenční správce třeba řekne, že ten byt má větší hodnotu, a že hrozí, že ten byt zabaví, tak ten dlužník může zrušit svůj návrh na oddlužení. Nemusí pokračovat právě z toho důvodu. Což je rozumné, protože my nepotřebujeme lidi, kteří budou bydlet na ulici. Priorita je bydlení, obživa a pak vyřešit dluhy.“*

Poslední otázka TO1.5 zabývající se oddlužením, se zaměřovala na další legislativní změny týkající se insolvence z posledních let, které nebyly zmíněny, jež měly dopad na klienty v předlužení. Jednou z těchto změn je možnost přerušit jedenkrát insolvenci až na 1 rok a dále možnost prodloužit splácení insolvenčních splátek o půl roku. Tázaní považovali zmíněné možnosti jako prospěšné pro klienty, ale zároveň uváděli, že s nimi mají velmi málo zkušeností. Informantka 2 popisuje svou zkušenost s přerušením oddlužení u klienta: *„Já mám jednoho klienta, který to využil. Nemám jich víc. A ten to měl z důvodu toho, že mu vlastně měsíc po tom, co mu bylo schváleno oddlužení, zjistili rakovinu, takže tomu to odložili na rok.“* Informantka 5 uvedla, že možnost přerušení oddlužení vnímá pozitivně, ale když o ni žádala s klientkou, tak z procesních důvodů nebyla uskutečněna: *„… a jedné klientce, která měla takový těžký osud, že dostala rakovinu a chtěla to hned po schválení, chtěla to odložit, zažádala si o to a oni o tom vlastně absolutně nerozhodli. Ten papír na soudě někde zapadl a až po mojí nějaké intervenci jí napsali po roce, jestli o to ještě stojí, ale té paní se tak dramaticky zhoršil život, že se stala osobou závislou na alkoholu, propadla psychiatrické poruše a vlastně přišla o rodinu a stala se z ní bezdomovkyně, takže už jí to bylo úplně jedno a pak už jsem jí vlastně ani já nikdy*

nedohledala. Já si myslím, že ten nástroj je skvělý, akorát já s ním mám jednu blbou zkušenost.“ Dotazovaní se rovněž zmínili o změně, kterou sice neupravuje insolvenční zákon ale zákon o životním a existenčním minimu (110/2006 Sb.) respektive nařízení vlády č. 436/2022 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima. Zvyšování těchto částek vedlo ke zvýšení nezabavitelného minima a to následně k tomu, že někteří nízkopříjmoví klienti neměli dostatek prostředků na placení minimální splátky v oddlužení, jak již bylo popisováno v analýze otázky TO1.3. o nastavení minimální splátky a jejím dopadu. Informantka 2 uvedla: *„Ale jinak se dotýká to zvyšování (inflace) právě toho nezabavitelného minima a toho životního minima. To se dotýká těch lidí v insolvenci vždycky.“*

Otázka na dopad zrušení povinnosti zaplatit 30 % dluhu za 5 let oddlužení, pokud dlužník vynaloží veškeré úsilí, nebyla součástí tazatelských otázek, protože odpovědi by v době realizace výzkumu byly čistě spekulativní, neboť není jasné, jak budou o této problematice soudy rozhodovat. Informanti však zpravidla uváděli, že se snaží své klienty stále vést k zaplacení oněch 30 % dluhu, přesto však někteří zmínili, že mají obavy o některé své klienty, kteří této hranice nedosáhnou, a existuje zde riziko, že po 5 letech, kdy žili ve velmi úsporném režimu v rámci insolvence, jim soud oddlužení zamítne. Informantka 5 uvedla, že nyní spolupracuje s několika klienty, u kterých tento scénář hrozí a bojí se o jejich další motivaci k řešení dluhů: *„Teď je to prostě tak, že tam bude člověk 5 let splácet oddlužení s tím, že nakonec to osvobození nedostane. A toho já se bojím, že to začne nastávat, že nám to reálně hrozí. A to už pak si vůbec nedokážu představit tu spolupráci s lidmi, aby spláceli dluhy, když prostě 5 let jedou v režimu oddlužení a zůstávalo jim úplné minimum.“*

Shrnutí výsledků zjištěných v rámci dílčího cíle DVC1

První dílčí cíl zkoumal pohled dluhových poradců na největší dopad změn v insolvenčním zákoně od roku 2019 na jejich klienty v předlužení. Informanti hodnotili ze změn týkajících se oddlužení pozitivně především zjednodušení podmínek oddlužení pro zvlášť zranitelné osoby. Tato změna měla dopad na zvýšení zájmu klientů o oddlužení a nezanedbatelnou roli měla také v psychické úlevě, kterou dotázaní dluhoví poradci u svých klientů vnímali. Klienti v předlužení spadající mezi zranitelné osoby, tak díky této změně nemusí mít obavy vstoupit do oddlužení a tak se zbavit s poměrně jistým výsledkem zátěže v podobě předlužení. Autorka práce se domnívá, že se v tomto případě jedná o dobrý krok k

zabránění prohlubování ekonomického sociálního vyloučení a pádu do chudoby těchto skupin, které mají omezené možnosti přivýdělku.

Jako pozitivní změna se podle dotázaných projevila možnost přerušit proces oddlužení až na 1 rok spolu s možností prodloužení na konci o půl roku. V individuálních případech u některých klientů měla tato změna pozitivní dopad. Během 5letého nebo 3letého oddlužení se mohou klienti dostat do velmi náročných životních situací, spojených s poklesem příjmů, které mají následně vliv na placení splátek oddlužení. Proto se autorka domnívá, že je prospěšné, když klienti v předlužení mohou za pomoci dluhových poradců požádat o tyto možnosti a tak překlenout neočekávané životní situace.

Další dvě změny měly podle informantů menší vliv přímo na klienty v předlužení, neboť dané změny nebyly zaměřené na cílovou skupinu předlužených osob, kteří nemají majetek. Zkrácení doby oddlužení v případě, že dlužník zaplatí 60 % dluhu a změna oddlužení plněním splátkového kalendáře spolu se zpeněžením majetkové podstaty, byly podle dotázaných zaměřené spíše na movitější povinné, případně na lidi, kteří byli teprve krátce v předlužení. Klienti v předlužení zpravidla nemají prostředky na splácení vyšších splátek než je minimální měsíční splátka a nedisponují zpeněžitelným majetkem. Pokud však měli informanti zkušenosti s klienty se zkrácenou dobou oddlužení na 3 roky při splacení 60 % pohledávek, tak tuto změnu hodnotili velmi pozitivně a hovořili o motivačním dopadu této legislativní změny. Klienti se mohou zbavit svých povinností splácet a nakonec dojít k odpuštění dluhu o 2 roky dříve, což je pro ně velmi výhodné. Naopak povinnost zpeněžení majetkové podstaty může u klientů v předlužení, kterých se to týká, vyvolávat obavy o ztrátu majetku i navzdory ochranným mechanismům. Tyto obavy se týkají ztráty bydlení při prodeji domu nebo bytu nebo i například ztráty mobility při zpeněžení automobilu, což může být v některých regionech s horší dostupností zaměstnání, lékařské péče nebo vzdělávacích institucí pro děti problém. Dluhoví poradci mohou v odůvodněných případech klientovi doporučit nepodávat nebo stáhnout návrh na povolení oddlužení, pokud by riziko při povinnosti zpeněžení bylo příliš vysoké.

Otázka na nastavení minimální měsíční splátky při oddlužení ukázala, že na počátku roku 2022 měla tato změna velmi pozitivní dopad na vstup více klientů v předlužení do insolvence. V průběhu roku se však ekonomická situace v ČR výrazně změnila, takže u některých klientů došlo k tomu, že nemají dostatek financí nad nezabavitelné minimum ke splácení minimální měsíční splátky. Tato situace bývá řešena buďto tzv. smlouvou o důchodu, kdy se třetí osoba zaváže klientovi v oddlužení přispívat, aby povinný měl dostatek prostředků

pro splácení. Další možností je podání žádosti o placení z nezabavitelného minima. Autorka práce považuje nastavení minimální měsíční splátky za pozitivní krok z hlediska dopadu na osoby v předlužení, protože díky této změně mají mnohem lepší představu, jak bude oddlužení probíhat a jakou minimální částku musí každý měsíc zaplatit. Komplikace v podobě zvyšování životního minima a nedostatku financí nad touto úrovní pro splátky je ekonomickým problémem, který přesahuje rámec této práce. Zároveň však otevírá další otázku s tím spojenou, a to dopad ukončení povinnosti dosáhnout během 5 let oddlužení splacení 30 % dluhu při vynaložení maximálního úsilí na klienty v předlužení. Tato otázka však prozatím nemůže být zodpovězena, neboť to zda skutečně klienti v předlužení úspěšně zakončí svá oddlužení, bude záležet na rozhodování jednotlivých soudů.

První dílčí cíl zněl: Jaké změny v novele insolvenčního zákona od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení? Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že největší dopad mělo zjednodušení podmínek oddlužení pro zvlášť zranitelné osoby. Tato změna se podle informantů zároveň pozitivně odrazila v životech klientů v předlužení. Nastavení minimální měsíční splátky při oddlužení byla změna, která měla také výrazný dopad na klienty v předlužení. Sama o sobě by zapůsobila jednoznačně pozitivně, tak jako tomu bylo na počátku roku 2022, ale vzhledem ke zvyšování nezabavitelného minima začalo být její placení pro některé klienty v předlužení problematické. 3leté oddlužení při splacení 60 % dluhu, dále změna oddlužení plněním splátkového kalendáře spolu se zpeněžením majetkové podstaty a také možnost přerušit proces oddlužení až na 1 rok spolu s možností prodloužení na konci o půl roku byly změny, které se projevily sice v individuálních případech zřetelně, ale celkově na skupinu klientů v předlužení neměly tak výrazný dopad.

15.2. Jaké změny v novelách exekučního řádu a občanského soudního řádu od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení?

Druhá část analýzy rozhovorů je věnována odpovědím informantů na otázky ohledně legislativních změn exekučního řádu a občanského soudního řádu, které mají dopad na klienty v předlužení.

První otázka TO2.1. zněla: Jak se podle Vašich zkušeností s klienty v předlužení může v budoucnu projevit zastavování bagatelních exekucí? Formulace v budoucím čase je dána tím, že otázky byly vytvořeny v době, kdy se ještě bagatelní exekuce nezastavovaly. Otázka byla ponechána v původním znění, přestože se rozhovory konaly již v době, kdy byly bagatelní exekuce již zastavovány; její formulace byla informantům vysvětlena v průběhu rozhovoru. Informanti tuto změnu hodnotili velmi pozitivně. Podle nich, poměrně velký počet klientů v předlužení mělo nízké dluhy do 1 500 Kč, kterým však v průběhu let výrazně narostlo příslušenství. Zastavování bagatelních exekucí okomentovala např. informantka 6: *„No, ty bagatelní dluhy jsem moc ocenila, protože si myslím, že to příslušenství jsou často fiktivní peníze. Hodně často jsou to vlastně pokuty na MHD. Samozřejmě si myslím, že je naprosto v pořádku je vymoct, ale prostě když je z 9 stovek 18 tisíc, tak to mi přijde jako hodně nemorální.“* Zastavování většího množství exekucí u některých klientů otevřelo cestu ke vstupu do oddlužení, jak to popisuje informant 3: *„Teď se ty exekuce zastavují, je toho poměrně dost. Takže to samozřejmě ten dluh ponižuje, že je to pak i jednodušší pro ty lidi nějakým způsobem s tím zbytkem potom už se vejít do insolvence apod. Takže ty bagatelní exekuce dávají smysl.“*

Druhá otázka TO2.2. zaměřená na bagatelní exekuce zjišťovala zkušenosti informantů se zastavováním bagatelních exekucí u klientů v předlužení. Dotazovaní mají podle svých slov poměrně dost pozitivních zkušeností se zastavováním bagatelních exekucí klientů. Někteří z oslovených uváděli, jak jejich klienty zastavení bagatelních exekucí namotivovalo pro další řešení své dluhové situace, např. informantka 5: *„To musím říct, že to byla úplně skvělá změna, která pomohla a hlavně nakopla k řešení dluhové situace hodně lidí. …fakt to motivuje ty lidi, kteří měli nějaké temné období v životě, hodně jezdili načerno, měli tam nějaký ty pokuty apod., takže jim třeba zmizelo i deset exekucí; vlastně za málo peněz hodně muziky, protože takhle by se k tomu desetkrát napočetly ty náklady a bylo by to všecko dražší.“*

Na druhou stranu se oslovení dluhoví poradci potýkali se zpožděným odesíláním oznámení o zastavení bagatelních exekucí, v některých případech až po urgenci příslušného exekutorského úřadu. Informant 3 k tomu řekl: *„Někdo ty exekuce zastavoval třeba už během března, takže jsou exekutoři, kteří čas neztráceli, ale spousta exekutorů to prostě zkouší a dokavaď se člověk sám neozve s tím, jestli to bude zastavený, proč to není zastavený, tak to nezastavují. Je potřeba je trošku hlídat.“* Informant 1 okomentoval tuto problematiku takto: *„Jsou tam nějaké podivné věci, a to například, že doteďka si nejsme jistí, jestli exekutoři zastavují všechno chronologicky, protože už se mi několikrát stalo, když jsme s klientem dělali mapování, obepisovali exekutory a žádali o vyčíslení exekucí, tak nám prostě několikrát*

u různých klientů napsali oznámení, že exekuce byla zastavena z důvodu bezvýslednosti, ale předtím tomu klientovi vůbec nic neposlali. Takže teďka momentálně jsme v rámci zjišťování a zkoumání, jestli teda to vážně zastavují nebo jestli to zastavují až tehdy, když požádáme o vyčíslení a oni si toho všimnou, že tam něco takového je.“

Dalším problémem se zastavováním bagatelních exekucí bylo i plnění v hodnotě 1 Kč, aby exekuce mohla být dále vymáhána. Tento problém byl řešen i v médiích a upozornili na něj právě pracovníci organizace Člověk v tísni. S touto situací měl zkušenost rovněž informant 1: *„Jediná věc, co se nám stala, co byla divná, že u jednoho exekutora nezastavujeme bagatelku z toho důvodu, že tam byla před měsícem zaplacena 1 Kč. Což teďka taky zjišťujeme, o co tam vlastně jde.“*

Další otázka TO2.3. zkoumala vliv zastavování bagatelních exekucí na klienty v předlužení. Nejvýstižněji tuto otázku pojal informant 3: *„No, já bych k tomu jenom dodal, že tam pak záleží na tom, jak velké procento v rámci celkového dluhu toho klienta, toho dlužníka, hrají tady ty bagatelní exekuce. Jo, že se může stát, že tím, že ony jsou malinký, že jo. To je 1 500 Kč dluh. Tak přestože jich je hodně ukončených, tak pořád se celkově dluh toho klienta moc nezmenší. Jo, naopak u některých klientů, když zastavíme tady ty bagatelky, tak můžou být najednou úplně bez dluhu. Jo, takže tam je to hodně individuální a záleží na celkové struktuře dluhů toho klienta.“*

Otázka TO2.4. řešila dopad na klienty v předlužení v možnosti vyvázat se z mobiliární exekuce u zvlášť zranitelných osob. Tuto změnu informanti hodnotili pozitivně především z hlediska psychologického dopadu na klienty. Informant 3 popisuje, jak tato změna působí na jeho klienty: *„Ti lidé často opravdu ten stres a navíc nějaké tyto věci nesou hůře než zdravý mladý člověk, takže pro ně je to obrovská podpora v tom, že vědí, že mají nějaké právo. Ne každý to tedy ví, takže často to těm lidem vysvětlujeme, že teď už si můžou o toto říct, ale je to vždycky opravdu velká úleva. To jsou vždycky nadšení, že mají v tomto směru nějaké právo, takže tady vidím velký rozdíl.“*

I této legislativní změně se však v praxi nevyhnuly potíže. Informantka 5 popisuje, jak se liší teorie od praxe: *„Podle mě je průser v tom, že exekutoři nemají vyškolené svoje vykonavatele; to znamená, že ačkoliv tahle změna platí, tak vykonavatelé kolikrát nemají šajn, anebo dělají, že nemají, tím pádem je to vůbec nezajímá a postupují, tak jak postupovali před účinností této novely. My se samozřejmě snažíme s tím něco trochu dělat. Teďka na to máme připravené vzory,*

kterými se ten člověk třeba může ohánět, anebo bez zbytečného odkladu po té mobiliárce poslat na exekutorský úřad, nicméně zase to má dopad jenom na lidi, kteří jsou v našich službách."

Další otázka TO2.5. se zabývala hodnocením dopadu první části akce Milostivé léto na klienty v předlužení. Dotazovaní hodnotili celkový dopad této akce na klienty v předlužení pozitivně. Zmiňovali rozsáhlou mediální kampaň, která přivedla do jejich poraden velký počet zájemců o splacení dluhů v rámci Milostivého léta, jak to popsala informantka 1: *„Většina klientů o to měla zájem nebo nejenom klienti, ale i ti kteří tady byli. Byla to i velká mediální informovanost…"* Někteří klienti se díky této akci zbavili všech svých dluhů, někteří díky snížení dluhu vstoupili do oddlužení. O těchto změnách hovořil informant 3: *„Těm lidem to fakt pomohlo. Někdo se vlastně vyvázal z dluhů úplně. Jako že je opravdu najednou bezdlužný po dlouhých letech. Někdo si ten dluh třeba výrazně ponížil, takže může třeba už vstoupit do oddlužení a má reálnou šanci, že splní podmínky. Do té doby třeba byl ten dluh tak vysoký, že to nešlo splnit, těch 30 %. Teďka už se třeba ví, že díky tomu ponížení toho dluhu v akci Milostivé léto, už třeba může. Takže dopad je fakt velký."* Vzhledem k možnostem zbavit dluhů velký počet lidí, vyhlásila organizace Člověk v tísni sbírku SOS Milostivé léto. Z té byly zaplaceny jistiny a poplatky exekutorům vybraným klientům. Klienti, kteří mohli využít sbírky, byli vybráni komisí tak, aby bylo zaručeno, že se zbavili co největšího podílu dluhů. O klientech podpořených sbírku hovořila informantka 2: *„Ne každý je vhodný adept na tu sbírku, takže v prvním Milostivém létě jsme já i kolega tam měli klienty a kromě jednoho u mě byli podpořeni všichni. Ona ta sbírka je skvělá, je to výborná věc, ale bohužel ne vždycky to projde tím schvalovacím kolečkem, protože pokud je tu někdo, kdo má 30 exekucí a Milostivé léto by mu zaplatilo 2, tak to nemá úplně smysl. Je lepší to dát někomu, komu by to ty dluhy vyřešilo víc."*

Druhá otázka zabývající se první částí Milostivého léta TO2.6. zkoumala problematické prvky v rámci první části této akce. Jako velký problém uvedli dotázaní především zasílání odpovědí exekutorů se zpožděním; někdy i tak dlouhým, že dlužníci nestihli využít této možnosti. Informantka 4 popsala své zkušenosti takto: *„Tohle prostě nedomysleli, protože ti exekutoři… …posílali ty papíry pozdě, takže vlastně nám přišly pozdě. My jsme uzavírali, co se týče těch darů, tak jsme to uzavírali třeba v půlce ledna a ty papíry přišly ke konci ledna."*

Dalším problémem, na který tázaní upozorňovali, byly nejasnosti v tom, zda penále doměřené k dluhu na pojistném je nebo není příslušenstvím. O tomto problému hovořil informant 3: *„Problematické tam bylo občas vyznění toho, co je jistina. Jo, to bylo nejvíc patrné u sporu s VZP. Že oni do pojmu jistina zahrnovali třeba i penále a tak. Takže tam bylo trošku slovíčkaření, co je myšleno pojmem jistina apod."* Informanti také považovaly za problematické

načasování akce, což zmínila i informantka 6: *„Jediné, co bylo debilní, co jsem nepochopila, proč to bylo o Vánocích, kdy mají lidé velké výdaje i prostě trošku jiný myšlenky.“*

Dalším problémem, který oslovení zmínili, byla nutnost zaplatit jistinu a poplatek exekutorovi, což bylo pro mnoho klientů nemyslitelné a někteří z nich ani neměli možnost využít finančního daru ze sbírky, jak to vyjádřil informant 1: *„ ...pro tu naší cílovou skupinu, pro ty nejrizikovější lidi a nejzadluženější, kteří prostě mají problém s tím sehnat peníze na elektřinu nebo si chodí pro potravinovou pomoc, tak by bylo skvělé, kdyby zaplatili jistinu a poplatek exekutorovi a zbavili se svých dluhů, jenomže představa toho člověka, že by měl vysolit 5 tisíc je naprosto nereálná. Tomu pomáhají ty dary, které neziskovky a charity dávají právě těmto nejchudším a nejzadluženějším lidem, kteří jsou na tom finančně fakt špatně, což fakt pomáhá, ale samozřejmě ty dary také nejsou bezedné.“*

Kromě zpožděných odpovědí, měli dotázaní výhrady ještě k dalším způsobům jednání během první části akce Milostivé léto. Informantka 4 popisovala, jaké obstrukce exekutoři dělali jejím klietům: *„Tak tam byl velký problém, že vlastně exekutoři nám neodepisovali na žádosti o to Milostivé léto, aby nám podali informace, a vlastně já jsem takhle měla klienty, kteří by mohli dostat dar v tom prvním kole, mohli jsme ji to zaplatit, jenže exekutor nám poslal vyčíslení úmyslně celkové, takže my jsme z toho nepoznali, co je jistina, co je příslušenství a já protože jsem zase měla samozřejmě tabulky, do kterých jsem musela kvůli tomu daru tohle to všechno vyplňovat, tak ten člověk prostě neměl šanci jít do toho Milostivého léta.“* Informantka 6 líčila, jak si někteří exekutoři rozdělovali jistiny, aby od dlužníků získali poplatky vícekrát: *„Někteří byli naprosto seriózní a velice příjemní exekutoři, ale byli i ti, kteří si různě vyčíslovali náklady nebo si různě rozdělovali jistiny, aby si ty náklady, 900 Kč tam bylo, tak aby si je mohli přičítat častěji. To bylo takový trošku směšný… Na druhou stranu v počtu jejich klientů to zase znamenalo hezké peníze.“*

Další otázka TO2.7. zjišťovala mezi tázanými další legislativní změny týkající se exekucí, které měly dopad na klienty v předlužení. Informanti zmínili jako pozitivní změnu to, že si nyní klienti mohou od exekutorských úřadů vyžádat kopii spisu a ten je jim poprvé zaslán zdarma. Jako pozitivum zmiňovali informanti zdroj informací pro mapování exekucí klientů a možnost dále řešit jejich situaci ohledně předlužení. Dopad této změny na klienty v předlužení zhodnotila informantka 7: „*Poměrně důležité je získání toho spisu exekučního z exekutorského úřadu, protože vlastně 1. července tohoto roku díky té novelizaci exekučního řádu, má ten dlužník možnost vyžádat si spis a může si ho vyžádat několika způsoby; buďto se dostaví přímo na ten exekutorský úřad a vyzvedne si spis na CD-ROMU nebo mu bude zaslán do vlastních*

rukou nebo se dá taky domluvit s tím úřadem, že bude umístěn na nějaký cloud. V praxi tím zase jak je to novinka, tak exekutorské úřady prostě než se sžijí s tou novou agendou a vlastně my všichni, než se s ní sžijeme, tak to nějakou dobu může trvat, ale přijde mi to jako docela důležitý, protože nejčastěji to probíhá tak, že přijdou lidi do našich dluhových poraden a řeknou: ‚Mám dluhy, papíry k tomu ale žádný nemám, vlastně ani pořádně nevím, kde a komu dlužím.' Takže my opravdu začínáme mapovat od píky, bez ničeho v ruce a často začínáme nějakou lustrací exekucí a pak žádáme, ten spis je pro nás jako cenným zdrojem informací; víme kdo je oprávněný, nějaká aktuální výše toho dluhu atd."

Informantka 4 zase zmiňuje, že vyžádání spisu usnadňuje pomoc klientům, kteří se často stěhují a nemají tak k dispozici veškeré potřebné dokumenty: „*Pokud ten dlužník, většinou jsou to lidé, kteří se často stěhují a pak nemají ty exekuční spisy, protože prostě jim přijde ten spis, oni na to peníze nemají, aby si to nechali poslat. A ten exekutor jim nechce poslat znovu ten papír nebo respektive znovu ty exekuční spisy, poněvadž on namítá, že už to posílal a má pravdu, ale bohužel prostě ti lidé takhle žijí, tak zas po nich nemůžeme chtít, aby si ty spisy opravdu někde zakládali, když se stěhují jednou za půl roku nebo i někdy možná častěji. Takže tohle je velká pomoc."*

Dotazovaní uvedli také jako významnou změnu způsob započítávání splátek exekucí. Nyní je pořadí splácení: náklady exekuce, jistina, úroky. Informantka 6 tuto změnu okomentovala následovně: *„Nevím, jak moc u lidí, kteří toho mají reálně moc, je to vidět, ale myslím, že to je skvělý posun v zákoně a to teď od 1. ledna způsob započítávání splátek exekucí. To, že teď už se změnilo pořadí a že opravdu první se hradí náklady exekutora, druhá jistina a teprve potom jdou úroky a příslušenství, protože to byla opravdu klasická dluhová past; právě velmi často i u těch nájmů to bylo úplně neprorazitelný. Lidé se přes vatu těch úroků nemohli ani těmi splátkami proplatit po letech k tomu, aby umořovali jistinu."*

Otázka TO2.8. zkoumala dopad druhé části akce Milostivé léto na klienty v předlužení. Informanti se vyjadřovali v tom smyslu, že legislativní úprava druhé části Milostivého léta byla mnohem propracovanější a umožňovala lepší využití této akce pro klienty v předlužení. Velmi kladně hodnotili informanti stanovení 15denní lhůty pro odpověď exekutorů a stanovení penále jako příslušenství dluhu. Informantka 6 to shrnula takto: „*Takže celkově mi to přijde méně intenzivní, na druhou stranu zákonem je to ošetřený lépe; vlastně to co se dělo v Milostivém létě 1, jsem měla zmínit, že někteří exekutoři schválně zdržovali – buď schválně, nebo i protože byli přetížení s odpovědí nebo i s tím vyčíslením. Tak teď je zákonem daná lhůta do 15 dní od doručení musí odpovědět, a když ten exekutor neodpoví, tak se prodlužuje lhůta nad ty tři měsíce*

pro toho dlužníka možnost kdy zaplatit. Tak to je super, že na to bylo myšleno. Potom to, že je opravdu výklad, že to penále je skutečně příslušenství; to znamená, že se velké částky peněz mohou odpustit u toho zdravotního pojištění.“ Informant 3 uvedl, že někteří klienti jsou po absolvování 1. části Milostivého léta samostatnější při řešení jeho 2. části: „*Ti lidé jsou trošku samostatnější, si myslím. V tom, že v 1. kole třeba chtěli naší pomoc. Teďka kolikrát je stačí třeba po telefonu jen trochu nasměrovat. Jsou i internetové stránky, který se na to specializují: milostiveleto.cz. Takže ty informace tam jsou a už jsou ti lidé poměrně víc zorientovaní. Aspoň teda někteří.“* V kapitole o reflexi rizik, bylo zmíněno, že rozhovory s několika informanty probíhaly ještě během trvání akce Milostivé léto II., a proto musí být tato skutečnost v hodnocení výsledků zohledněna. Odpovědi informantů však hodnotily především obecné změny při druhém kole např. nastavení lhůt pro exekutory a specifikace jistiny v zákoně a vyjadřovali se mnohem zdrženlivěji k počtu klientů a tedy i úspěšnosti akce. Každý informant se setká jen s určitý vzorkem klientů, proto se nedá z těchto jednotlivých zkušeností odvozovat celková úspěšnost akce.

V otázce TO2.9. dotazovaní hodnotili problematické prvky druhé části akce Milostivé léto z hlediska jejich dopadu na klienty v předlužení. V tomto případě informanti zmiňovali v návaznosti na předchozí otázku, že v praxi se setkali s tím, že exekutoři i nadále automaticky nepovažovali penále za příslušenství dluhu. Tento problém popsala informantka 2: „*Původní vize byla o tom, že z jedničky jsme si odnesli nějaké ponaučení. Ta dvojka, že bude prostě lepší, legislativně vychytanější a že penále bylo jednoznačně stanovené, že je příslušenstvím dluhu; to znamená, že se zaplatí jistina, náklady exekuce a šlus. Ale ono to tak bohužel stále není. Protože stále ještě jsou exekutorské úřady, které trvají na tom, že se penále musí zaplatit, jinak nebude využito to Milostivé léto. Takže pořád to není úplně tak dokonalé, jak by to mělo být, si myslím.“*

Další problém pro klienty v předlužení byla finanční náročnost tohoto způsobu umoření dluhů. Předně byl zvýšen poplatek, který bylo nutné zaplatit spolu s jistinou. Tento problém pro klienty v předlužení okomentovala např. informantka 7: „*V té druhé vlně, si myslím, že už je trošku problém ta výše odměny, která se oproti té první vlně téměř zdvojnásobila a jak už jsem říkala předtím, tak ti dlužníci měli problém dát i necelou tisícovku, natož dva tisíce.“*

Jako nejzávažnější problém pro klienty v předlužení však dotazovaní uváděli nižší rozpočet Sbírky SOS Milostivé léto pro druhou etapu této akce. Takže klienti v předlužení s větším počtem dluhů, kteří sami o sobě nemají finance na umoření svých jistin a pro které bylo problematické využít dary ze Sbírky v první vlně, byli v druhé části Milostivého léta ještě

více znevýhodněni, jak o tom polemizuje např. informantka 6: „*Subjektivně se mi mnohem méně lidí ozývá. Myslím si, že to je proto, že mají mnohem méně peněz. Možná jestli nebyly moc u sebe ta Milostivá léta, že úplně nejde našetřit takto rychle. Jestli to třeba nemělo být s trošku větším rozestupem a zároveň upozorňováním, aby si třeba lidé šetřili; plus prostě nešťastně a to těžko mohl někdo odhadnout, ty cenové turbulence a vůbec situace ve světě, tak to se samozřejmě lidé bojí a jak jsem to říkala na začátku: člověk potřebuje teplo, jídlo, bydlení, takže je úplně jasné, že málokdo udělá, že než aby si nakoupil nebo zaplatil energie, tak radši zaplatí jistinu, byť by se třeba dostal z toho dluhu. Taky sbírka je vlastně nižší.*“

Poslední otázka TO2.10. hodnotila dopad možnosti zřídit si chráněný účet na klienty v předlužení. Informanti uvedli, že v praxi se chráněný účet nevyužívá z toho důvodu, že nefunguje tak, jak by měl. Zřízení chráněného účtu je příliš dlouhé a komplikované a jeho zablokování trvá dlouhou dobu, kdy jsou finanční prostředky jako mzda apod. z účtu nadále strhávány. Dalším problémem je to, že účet je chráněný jen pro jednoho exekutora, což je činí nevyužitelným pro klienty v předlužení, kteří mají zpravidla více exekucí a ty mohou být vedeny vícero exekutory. Tyto skutečnosti zhodnotil ve své odpovědi např. informant 3: „*Chráněný účet v té variantě, ve které je teď, je takový „kočkopes.“ Je to vlastně těžké, zdlouhavé to vůbec zřídit, spousta lidí tomu nerozumí a tím nemyslím jenom klienty, ale i bankovní úředníky apod., kdy každý řekne něco trochu jiného, protože si to v té bance vysvětlili malinko jinak než někde jinde, takže je v tom zmatek. Je těžké to vůbec zřídit, a když se to zřídí, tak je to vlastně pro jednoho exekutora, pak by se muselo žádat případně pro dalšího exekutora. … Teďka to funguje tak, že vy vyběháváte 3 měsíce chráněný účet pro jednoho exekutora, ten vám to po 3 měsících, když vám tam sebral x peněz, teda povolí a následně po nějaké době tam může skočit jiný exekutor a vy můžete začít druhé kolečko znovu. Jo, takže to by chtělo sjednotit, aby to bylo pro všechny exekutory.*“ Dotazovaní uváděli, že mají minimum nebo žádné zkušenosti s tím, že by o zřízení chráněného účtu měli zájem jejich klienti v předlužení. Informanti uvedli, že mají zkušenost s tím, že jejich klientům před zablokováním účtu exekutor zabavil příjem. Tuto zkušenost popsala také infomantka 4: „*Úplně přesně teď řeším klientku, která je nešťastná, protože jí exekutor skočil na bankovní účet, tak ona se rozhodla, že si udělá ten chráněný účet, jenže to trvá 3 měsíce a důvod? Exekutor prostě neposlal to potvrzení, které ona potřebovala. Strašně dlouho to trvalo a držel to tam, mezitím nabylo právní moci to, co poslali jejímu zaměstnavateli. Takže oni jí vlastně začali strhávat z platu a ještě jí zablokovali bankovní účet a ještě jí zaměstnavatel odmítl dát peníze „na ruku“, takže jí tam přišly tři výplaty a ona z těch výplat nedostala ani korunu. Oni jí ho zablokovali, neměla nic. Štěstí, že tedy*

zaměstnavatel nakonec přistoupil k tomu, že jí dali zálohu a my se teď budeme snažit u toho exekutora to životní minimum, aby jí vrátil, protože na to neměl nárok. A ten chráněný účet teď má, ale není jí k ničemu, protože ten exekutor už jí to stejně sráží z platu, takže jí tam chodí vlastně to po těch srážkách, s čím už si ona může dělat stejně, co chce.“

Shrnutí výsledků zjištěných v rámci dílčího cíle DVC2

Otázky týkající se zastavování bagatelních exekucí ukázaly, že pro klienty v předlužení je tato změna podle dotázaných zpravidla velmi pozitivní. Obzvlášť se projevila u osob, které měly velké dluhy pocházející z nezaplacených pokut v MHD, a u kterých v průběhu let enormně narostlo příslušenství dluhu. Klienti v předlužení jsou podle informantů díky zastavení těchto exekucí mnohem více motivováni pro řešení své dluhové situace a tedy i pro spolupráci s dluhovými poradci. Pro některé klienty znamenalo zastavení bagatelních exekucí zřetelné snížení dluhu, a tak i usnadnění vstupu do insolvence. Dopad na snížení nebo i celkové smazání dluhu je však zcela individuální a závisí na celkové struktuře dluhů daného klienta. Problémem v této oblasti je zřejmé vyčkávání některých exekutorských úřadů až na iniciativu ze strany dlužníků, po které tyto exekuce zastavují. Dluhoví poradci ČVT na toto jednání reagují a snaží se s klienty mapovat jejich dluhy a proaktivně oslovovat exekutory právě proto, aby docílili zastavení bagatelních exekucí svých klientů. Autorka se domnívá, že zastavování jak bagatelních exekucí, tak i marných exekucí v případě, že nebylo vymoženo nic za 6 let, které jsou zastavovány od roku 2023, jsou velmi prospěšné legislativní kroky v oblasti exekucí, které by měly být i více propagovány v médiích, aby se o těchto možnostech informovali i další dotčené osoby. Je totiž evidentní, že exekutorské úřady nezastavují tyto exekuce plošně, ale často očekávají iniciativu dlužníků nebo dluhových poradců.

Ochranu zranitelných osob při mobiliární exekuci považovali oslovení dluhoví poradci za průlomovou změnu, kdy toto právo u klientů v předlužení zmírňuje stres, který bývá právě s návštěvou soudního vykonavatele spojen. Klienti díky tomu, že vnímají, že nejsou jen ve vleku povinností a mají i svá práva, získávají větší motivaci ke spolupráci s dluhovými poradci. Autorka považuje zvýhodnění zranitelných osob jak při oddlužení, tak i v tomto případě při exekucích za významné kroky i z hlediska ekonomických a sociálních dopadů na tyto osoby. Lidé, kteří jsou znevýhodněni na trhu práce, by neměli být dále znevýhodňováni v rámci exekucí, aby se zamezilo jejich propadu do chudoby.

Otázky zaměřené na hodnocení dopadu akce Milostivé léto ukázaly, že celkový dopad této možnosti pro klienty v předlužení zbavit se dluhů nejen u veřejnoprávních institucí, vnímali oslovení dluhoví poradci pozitivně. Jejich klienti se v některých případech mohli zbavit veškerých svých dluhů, případně se jim dluh snížil natolik, že mohli posléze bez obav z nesplnění splacení 30 % závazků vstoupit do oddlužení. K tomu napomáhaly také rozdělované finanční prostředky ze sbírky SOS Milostivé léto. Oslovení dluhoví poradci však hovořili i o klientech v předlužení, kteří už nemají žádné vlastní finanční prostředky navíc a vzhledem k velké výši jejich dluhu, nebyli vhodní kandidáti pro využití sbírky SOS Milostivé léto a nemohli tak této jedinečné události využít. V některých případech docházelo ze strany exekutorů k excesům a obcházení zákona (spory o příslušenství u zdravotních pojišťoven, ignorování žádostí o vyčíslení dluhu, rozdělování dluhů atd.), ty se pak zákonodárci snažili v dalším kole eliminovat. Dopad druhé části Milostivého léta na klienty v předlužení hodnotili informanti umírněněji oproti první části. Zmiňovali menší zájem klientů, který však mohl být ovlivněn vícero faktory. V úvahu připadají nejen zmiňované nevhodné načasování akce před Vánoci, to že mnoho klientů využilo již první části Milostivého léta, či vlivu zhoršení ekonomické situace v průběhu roku 2022, ale také mohlo mít vliv zdvojnásobení poplatku pro exekutora, což bylo pro některé klienty velké zvýšení nákladů. V neposlední řadě rozpočet sbírky SOS Milostivé léto byl pro tento podzimní termín výrazně nižší, takže pro její využití byli upřednostňováni klienti, kteří buďto nestihli využít podpory v prvním kole nebo lidé s dluhy na nájemném, aby bylo zabráněno tomu, že těmto lidem budou ukončovány nájemní smlouvy a vzroste riziko, že se ocitnou bez domova. Nelze také opomenout rozdílnou dobu oslovování informantů, což se také mohlo v některých případech projevit v jejich pohledu na zájem klientů o Milostivé léto 2. Autorka považuje začlenění institutu Milostivého léta do českého právního řádu za pozitivní událost, která však mohla být více přizpůsobena i pro klienty v předlužení, kteří nemají dostatek finančních prostředků, aby se tímto způsobem vyvázali ze svých dluhů. Například zdvojnásobení odměny exekutora zohledňovalo pouze potřeby exekutorů a bylo přímo v rozporu s tím, že by se do druhého kola zapojilo více povinných. Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu 214/2022 Sb. o zvláštních důvodech pro zastavení exekuce, se do prvního kola Milostivého léta zapojili spíše lidé s nižším počtem exekucí.

Další otázka zjišťovala další změny v legislativě, které měly dopad na klienty v předlužení. Dotazovaní zmiňovali započítávání splátek exekucí, kdy se splácení jistiny posunulo na druhé místo za náklady exekuce, což vede k tomu, že se nadále neudržuje systém, kdy se lidé nemohli dostat z dluhové pasti, ani když se své dluhy snažili splácet. Nyní je pořadí

toto: náklady exekuce, jistina a nakonec příslušenství, které zahrnuje úroky a úroky z prodlení. Výhoda tohoto uspořádání oproti dřívějšímu tkví v tom, že po splacení jistiny již dluh dále nenarůstá. Podle autorky práce se jedná o zásadní změnu v systému vymáhání exekucí, která českou legislativu v oblasti dluhové problematiky posunula směrem ke státům zohledňujícím nejen práva věřitelů, ale i jednotlivců.

Další změnou, která měla spíše nepřímý dopad na klienty v předlužení je možnost vyžádat si jednorázově a zdarma exekuční spis. Zjednodušený přístup k exekuční spisům usnadňuje spolupráci dluhových poradců s klienty, mapování dluhů a nepřímo i řešení situace klienta. Poslední otázka zjišťovala dopad možnosti zřídit si chráněný účet na klienty v předlužení. Odpovědi informantů korespondovaly s informacemi získanými z médií, totiž že tento institut se skutečně nepovedl a v praxi jej využívá minimum klientů.

Druhý dílčí cíl zněl: Jaké změny v novelách exekučního řádu a občanského soudního řádu od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení? Dopady změn zkoumaných prostřednictvím těchto otázek byly informanty hodnoceny vesměs kladně. Zastavování bagatelních exekucí mělo výrazný dopad na klienty v předlužení, ať už ve snížení dluhů a díky tomu usnadnění vstupu do oddlužení nebo dodáním motivace pro řešení svých dluhů a potažmo spolupráci s dluhovými poradci. Velký dopad na klienty v předlužení měly také obě části akce Milostivé léto, což však bylo dáno nejen zákony umožňujícími splacením jistiny a nákladů exekuce, zbavit se dluhů, ale také občanskou a neziskovou iniciativou, která uskutečnila sbírku SOS Milostivé léto. V neposlední řadě byl zmíněn velký dopad změny způsobu započítávání splátek exekucí, která předchází pádu do dluhové pasti při exekuci. Zavedení ochrany zranitelných osob při mobiliárních exekucích mělo pozitivní psychologický dopad na tyto klienty v předlužení. Možnost vyžádání exekučního spisu, které informanti zmiňovali, měla na klienty v předlužení nepřímý dopad v usnadnění a urychlení spolupráce s dluhovými poradci a potažmo řešení jejich dluhové situace. Možnost zřízení chráněného účtu měla na klienty v předlužení zanedbatelný vliv.

Shrnutí výsledků zjištěných v rámci hlavního cíle

Hlavní cílem práce bylo: **Jaká opatření mají podle dluhových poradců organizace Člověk v tísni největší dopad na klienty v předlužení?** Prostřednictvím výsledků získaných v rámci prvního a druhého dílčího cíle bylo dosaženo hlavního cíle této práce. První dílčí cíl ukázal, že

podle oslovených dluhových poradců ČVT byly změnami v novele insolvenčního zákona od roku 2019 s největším dopadem na klienty v předlužení:

- zjednodušení podmínek oddlužení pro zvlášť zranitelné osoby,
- nastavení minimální měsíční splátky při oddlužení.

Při analýze druhého dílčího cíle, bylo zjištěno, že změnami v novelách exekučního řádu a občanského soudního řádu od roku 2019 s největším dopadem na klienty v předlužení bylo:

- zastavování marných bagatelních exekucí,
- Milostivé léto 1. a 2.,
- změna způsobu započítávání splátek exekucí.

Tyto změny v legislativě jsou tedy podle mínění oslovených dluhových poradců změnami s největším dopadem na klienty v předlužení. Neznamená to, že bylo prostřednictvím těchto opatření dosaženo dokonalosti, protože stále zde existují připomínky a námitky vůči některým dílčím nedostatkům, ale v zásadě se jedná o změny, které mohou mít pozitivní dopad na klienty v předlužení.

Diskuze

Insolvence je pro osoby v předlužení zpravidla jediným způsobem, jak se zbavit svých dluhů. Vzhledem k časové a finanční náročnosti tohoto procesu je důležitou součástí také motivace klientů, aby dokázali oddlužením zdárně projít. Největším úkolem legislativy je však vybalancování ochrany osob v předlužení a zároveň ochrany práv věřitelů. Prozatím byli ti nejvíce předlužení a nejchudší opomíjeni, nyní byly zmírněny podmínky oddlužení u starobních a invalidních důchodců, což těmto skupinám pomohlo. Prolomení 30% hranice splacení dluhu je další změnou, která může být pro osoby v předlužení převratná. První oddlužení tohoto typu však budou ukončeny v roce 2024 a způsob rozhodování soudů o veškerém vynaloženém úsilí povinných není předem znám, takže je zdá se logická předběžná opatrnost dluhových poradců a snaha dostát původním podmínkám pětiletého oddlužení. Podle důvodové zprávy k předmětné novele insolvenčního zákona 31/2019 Sb. je cílem zrušení minimální hranice uspokojení pohledávek zpřístupnit oddlužení širšímu okruhu dlužníků. Další práce mohou v budoucnu zjišťovat, zda k naplnění tohoto cíle skutečně došlo a zda oddlužení bude přístupné

a zároveň úspěšně ukončené i u předlužených osob, které by za dřívějších podmínek neměly šanci k uspokojení svých věřitelů.

Další práce by se mohla zaměřit na otázku nastavení minimální měsíční splátky v souvislosti s nezabavitelnou částkou respektive životním minimem, jelikož zvyšování životního minima je výhodné pro osoby v exekucích, ale zároveň může komplikovat jejich vstup do oddlužení, což je nevýhodné pro stát.

Zastavování bagatelních exekucí ukázalo rozdíl mezi právní teorií v zákoně a praxí s jakou mají zkušenosti dluhoví poradci a jejich klienti v předlužení. Bylo by užitečné zhodnotit, nakolik docházelo k zastavování bagatelních exekucí přesně v intencích zákona a nakolik až po urgenci povinných, potažmo dluhových poradců. Rovněž by mohlo dojít k jistému ohlédnutí zpět, zda se touto rozdílnou praxí zabývaly nadřízené orgány exekutorských úřadů, tedy Exekutorská komora a Ministerstvo spravedlnosti. Další otázka, která jistě bude v následujících měsících zodpovězena, bude to, jaký dopad na předlužené osoby bude mít ukončování bezvýsledných marných exekucí po tom, co nebylo v posledních 6 letech vymoženo plnění alespoň ve výši nákladů exekuci. V tomto případě se na rozdíl od bagatelních exekucí, kde jistina byla maximálně ve výši 1 500 Kč, jedná o jistiny nad 1 500 Kč a je otázkou, jak na tuto změnu budou reagovat věřitelé i exekutoři a jaký dopad bude mít jejich jednání v konečném důsledku na osoby v předlužení. Vzhledem k poměrně pozitivním výsledkům zastavování bagatelních exekucí by plošné zastavování těchto objemnějších dluhů mohlo mít velmi pozitivní dopad na osoby v předlužení.

Realizace dvou kol Milostivého léta přinesla další otázky, které mohou být zodpovězeny. Předně do dokončení bakalářské práce ještě nebyly Exekutorskou komorou vyvěšeny oficiální výsledky druhé části Milostivého léta, což bohužel neumožnilo v této práci lépe zhodnotit obě kola této oddlužovací akce. V roce 2023 bude realizováno poslední kolo Milostivého léta zaměřené na daňové pohledávky, proto by bylo podnětné v budoucnu porovnat všechny tři tyto oddlužovací události i s ohledem na zkušenosti dlužníků, kteří těmito procesy úspěšně prošli.

Další otázka vynořivší se při realizaci této práce by byla zaměřená čistě na osobní zkušenosti zranitelných osob, tedy osob ve starobním důchodu, invalidním důchodu 2. a 3. stupně a osob do 18 let. Další práce by mohla být zaměřena přímo na klienty a jejich zkušenosti s mobiliární exekucí a její sociální, ekonomické nebo psychické dopady na životy těchto lidí. Zároveň by mohla zkoumat vliv posílených práv těchto zranitelných osob na průběh mobiliární

exekuce. V budoucnosti bude také možné zaměřit výzkum na dopad zjednodušení podmínek oddlužení na zranitelné osoby, neboť budou končit oddlužení zranitelných osob, kdy odpadla povinnost splnit hranici plnění a zároveň mohou tyto osoby dokončit oddlužení již za 3 roky oproti běžnému oddlužení na 5 let.

V současnosti se však v rámci připomínkového řízení chystá další novela insolvenčního zákona, která počítá s 3letým oddlužením pro všechny. Podle důvodové zprávy k návrhu novely insolvenčního zákona 182/2006 Sb. se jedná o implementaci evropské směrnice s pravidly oddlužení pro podnikatele, kde však cílem novely je podle předkladatele *„zavedení rovných podmínek oddlužení pro všechny kategorie dlužníků.“* Proti této změně se však staví nejen zástupci věřitelů a insolvenční soudci, ale i dluhoví poradci, kteří poukazují na dobře nastavená pravidla v současné verzi insolvenčního zákona a jeho preventivní působení na povinné před dalším zadlužováním. Progresivnější zvýhodnění podmínek oddlužení může mít za následek ztrátu motivace dlužníků plnit své závazky. Novela přináší dvě verze, kdy v první je oddlužení úspěšně zakončeno, když dlužník splatí 30 % pohledávek za 3 roky, anebo jsou splátky pro každého povinného určeny individuálně na počátku insolvenčního řízení insolvenčním soudem (Hovorková, 2023). Ze získaných informací od dluhových poradců ČVT, které nebyly zahrnuty do výzkumné části práce, však vyplývá, že této varianty se obávají nejvíce, protože se jedná o poměrně velký podíl závazků, který by museli jejich klienti splatit během pouhých 3 let, což je pro některé předlužené osoby nereálné.

Obdobná práce zaměřená na hodnocení dopadu legislativních změn v insolvencích a exekucích by mohla být realizována také s výzkumným souborem z další instituce respektive organizace např. Občanských poraden, či Poraden při finanční tísni.

Závěr

Původně byla tato bakalářská práce koncipována jako výzkum faktorů způsobujících zadluženost klientů organizace Člověk v tísni a způsobů a metod řešení této situace. Následně byla výzkumná strategie se souhlasem vedoucího práce změněna. Blíže je tato změna popsána v metodické části práce. Cílem této práce bylo zjistit, jaká legislativní opatření od roku 2019 mají podle dluhových poradců organizace Člověk v tísni největší dopad na klienty v předlužení.

Dílčí cíl zaměřený na hodnocení dopadu změn insolvenčního zákona na klienty v předlužení ukázal, že všichni oslovení dluhoví poradci považovali za změnu s jednoznačně pozitivním dopadem na klienty v předlužení, kterých se to týkalo, zjednodušení podmínek oddlužení pro zvlášť zranitelné osoby. Někteří z informantů také upozorňovali na přínos možnosti přerušit oddlužení až na 1 rok a také prodloužit splácení o půl roku. Přestože tato změna měla dopad jen u některých klientů v předlužení, její přínos nebyl ve specifických případech nezanedbatelný. Nastavení minimální měsíční splátky bylo vesměs oslovenými poradci hodnoceno pozitivně, protože tato konkrétní částka je pro klienty lépe představitelná, mohou si díky tomu lépe plánovat výdaje. Na počátku roku 2022 tato změna podle informantů umožnila snazší vstup do oddlužení více klientům v předlužení. Zároveň však kvůli dalším okolnostem a následnému zvyšování nezabavitelné částky se pro mnoho klientů v předlužení splácení minimální měsíční splátky komplikuje. Naopak změny v možnosti projít oddlužením za 3 roky při splácení 60 % závazků a nutnost zpeněžení majetkové podstaty se na klientech v předlužení příliš neprojevily z důvodu nedostatku financí a vysokých dluhů a žádného zpeněžitelného majetku.

Hodnocení dopadu legislativních změn v exekucích odhalilo velmi pozitivní dopad na některé klienty v předlužení prostřednictvím zastavování bagatelních exekucí a také ochraně zranitelných osob při mobiliárních exekucích. Dluhoví poradci také zmiňovali krok správným směrem díky změně při započítávání splátek exekucí, kdy bylo v minulosti často nemožné splatit jistinu dluhu. Jako velkou pomoc při své práci, tedy změnu s nepřímým dopadem na klienty v předlužení, hodnotili oslovení možnost vyžádat si elektronickou verzi exekučního spisu. Oslovení dluhoví poradci hodnotili také dopad 1. a 2. části akce Milostivé léto na klienty v předlužení. V zásadě všichni poradci tyto akce hodnotili kladně, ale problém tkvěl v tom, že většina klientů v předlužení neměla sama o sobě nebo s pomocí svých blízkých prostředky na zaplacení jistin a nákladů exekutora. Pro tyto účely byla zřízena sbírka organizace Člověk

v tísni, kde příjemce finančních prostředků volila komise. Vybíráni byli však především lidé s nižším počtem exekucí, takže klienti v předlužení mohli této šance využít také jen částečně. Nakonec dluhoví poradci hodnotili možnost zřízení chráněného účtu pro klienty v předlužení. Tato změna měla však podle nich naprosto mizivý dopad a nejedná se o funkční prostředek pro klienty v předlužení a je velmi komplikované jej zřídit, což mělo za následek jeho marginální využití.

Hlavní cíl práce byl naplněn prostřednictvím dílčích cílů. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaká legislativní opatření od roku 2019 mají podle dluhových poradců organizace Člověk v tísni největší dopad na klienty v předlužení. Na základě odpovědí informantů bylo vyhodnoceno, že změnami s největším dopadem byly:

- zjednodušení podmínek oddlužení pro zvlášť zranitelné osoby,
- nastavení minimální měsíční splátky při oddlužení.
- zastavování marných bagatelních exekucí,
- Milostivé léto 1. a 2.,
- změna způsobu započítávání splátek exekucí.

Osoby v předlužení jsou značně heterogenní skupinou. Často se jedná o osoby, jejichž život je zatížen mnoha dalšími sociálními problémy, přičemž předlužení je jen jednou částí složité mozaiky. V posledních několika letech se konečně i v České republice začala řešit neaktuálnost legislativy týkající se dluhů a následné problémy nadměrných exekucí, dluhových pastí a předlužení. Přestože se v průběhu let snižuje celkový počet exekucí, počet exekucí na jednu osobu se spíše zvyšoval a osoby v předlužení bývají až na úplném okraji veřejného zájmu. Doufejme, že další připravované legislativní změny budou vytvořeny v duchu zohledňování nejen práv věřitelů, ale také potřeb dlužníků, včetně těch v předlužení.

Seznam použitých zdrojů

Brunclík, Štěpán. 2021. Milostivé léto. *eBankrot.cz.* [Online] 16. 8 2021. [Citace: 16. 2 2022.] https://www.ebankrot.cz/milostive-leto/.

Český rozhlas. 2012. 20. díl Přikázání pohledávky z bankovního účtu. *Vyznejte se v exekucích.* [Archiv rádia] Praha : autor neznámý, 2012.

ČNB. 2022. Co je chráněný účet a jak jej zřídit a užívat? *Česká národní banka.* [Online] ČNB, 7. 2 2022. [Citace: 28. 5 2022.] https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-je-chraneny-ucet-a-jak-jej-zridit-a-uzivat/.

ČTK. 2021. Za hranou zákona. V šedé ekonomice pracuje v Česku až půl milionu lidí. *newstream.cz.* [Online] 14. 7 2021. [Citace: 23. 4 2022.] https://www.newstream.cz/money/sedou-ekonomiku-provozuje-pres-pul-milionu-lidi-uvadi-studie.

ČVT. 2022. Dluhové poradenství. *Člověk v tísni.* [Online] 2022. [Citace: 22. 5 2022.] https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/dluhove-poradenstvi.

ČVT. 2022. Milostivé léto skončilo. *milostiveleto.cz.* [Online] 2022. [Citace: 20. 12 2022.] https://milostiveleto.cz/#viceinformaci.

ČVT. 2019. Oddlužení. *Jak přežít dluhy.* [Online] 2019. [Citace: 5. 2 2023.] https://www.jakprezitdluhy.cz/oddluzeni.

ČVT. 2022. Terénní práce. *Člověk v tísni.* [Online] 2022. [Citace: 22. 5 2022.] https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/individualni-poradenstvi.

Exekuceinfo.cz. 2022. Milostivé léto. *Exekuceinfo.cz.* [Online] 5. 1 2022. [Citace: 27. 3 2022.] https://www.exekuceinfo.cz/novinky/milostive-leto?gclid=CjwKCAjwloCSBhAeEiwA3hVo_VJgzd5oBF7I4fuWv0uvagc2LHakg9oDbzS-TyfCxKm0E1OmRTI0cxoCeWQQAvD_BwE.

Gabura, Ján. 2005. *Sociálne poradenstvo.* Bratislava : Občanskie združenie Sociálna práca, 2005. ISBN: 80-89185-10-X.

Hábl, Radek. 2021. Exekuce v datech 2021. *Institut prevence a řešení předlužení.* [Online] 11 2021. [Citace: 5. 3 2022.] https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/exekuce/.

Hájková, Gabriela. 2021. Stovky tisíc marně vymáhaných exekucí skončí. Dlužníci získají možnost začít znovu. *měšec.cz.* [Online] 12. 7 2021. [Citace: 23. 4 2022.] https://www.mesec.cz/clanky/stovky-tisic-marne-vymahanych-exekuci-skonci-dluznici-ziskaji-moznost-zacit-znovu/.

Hendl, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum.* Praha : Portál, 2008. ISBN: 978-80-262-0219-6.

Hovorka, Jiří. 2022. Nové změny v exekucích. Skončí stovky tisíc marných vymáhání. *penize.cz.* [Online] 5. 1 2022. [Citace: 23. 4 2022.] https://www.penize.cz/exekuce/431373-marne-exekuce-skonci-mobiliarni-zlidsti-zmeny-2022.

Hovorková, Kateřina. 2**021.** Po dvou letech debat poslanci schválili novelu exekučního řádu. Změny jsou zásadní. *Aktuálně.cz.* [Online] Economia, 7. 7 2021. [Citace: 25. 2 2023.] https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/po-dvou-letech-debat-schvalili-poslanci-novelu-exekucniho-ra/r~895921aadf2f11eba1070cc47ab5f122/.

Hovorková, Kateřina. 2022. Účet, který se nepovedl. Nové konto chráněné před exekutory je zralé na novelizaci. *Aktuálně.cz.* [Online] 27. 1 2022. [Citace: 28. 5 2022.] https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/chraneny-ucet-je-propadak-dluznici-o-nej-nemaji-zajem-musi-s/r~a24bbfc87ebd11ec8a24ac1f6b220ee8/.

Hovorková, Kateřina. 2023. Stát plánuje oddlužit všechny rychleji a snáz. Jsou to další odpustky, varují experti. *Aktuálně.cz.* [Online] Economia, 4. 1 2023. [Citace: 17. 3 2023.] https://zpravy.aktualne.cz/finance/nefer-a-prilis-benevolentni-hodnoti-expert-novelu-k-oddluzen/r~fbf961ce8b6411ed8980ac1f6b220ee8/.

Hrdinková, Tereza a Mati, Petr. 2013. *Metodika dluhového poradenství.* Bílina : Člověk v tísni, 2013. ISBN: 978-80-87456-40-8.

Charita ČR. 2021. Soucit s dlužníky projevily i některé soukromé instituce. . *Charita.cz.* [Online] 24. 11 2021. [Citace: 16. 2 2022.] https://www.charita.cz/aktuality/z-domova/soucit-s-dluzniky-projevily-i-nektere-soukrome-instituce-take-ony-se-pripojily-k-milostivemu-letu/.

Kalvoda, Hynek. 2022. *Analýza současného legislativního prostředí v oblasti dluhové problematiky.* Praha : Asociace občanských poraden, 2022.

Kalvoda, Hynek. 2009. Editorial. *Sociální práce / Sociálna práca.* 2009, Sv. 9, 2.

Kalvoda, Hynek. 2022. *předseda spolku.* Praha : autor neznámý, 24. 4 2022.

Kopřivová, Jana. 2009. Člověk v tísni realizuje terénní sociální práci jako účinnou variantu dluhového poradenství. *Sociální práce/Sociálna práca.* 2009, Sv. 9, 2.

Krušinská, Kristýna in Janebová, Radka. 2013. *Spolupráce v sociální práci: Cooperation in social work: sborník z konference IX. Hradecké dny sociální práce.* Hradec Králové : Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-259-1.

Krušinská, Kristýna. 2012. Stát a prevence předlužování. *Sociální práce.* 2012, 3.

Kulířová, Jana, Perthen, Ervín a Chmelík, Milan. 2022. Jaký bude postup v případě bezvýsledné exekuce po 1.1.2022? *epravo.cz.* [Online] 3. 1 2022. [Citace: 23. 4 2022.] https://www.epravo.cz/top/clanky/jaky-bude-postup-v-pripade-bezvysledne-exekuce-po-112022-114023.html.

Maršíková, Jolana. 2014. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka.* Praha : Linde, 2014. ISBN 978-80-7435-259-1.

Maršíková, Jolana. 2019. Odměna sepisovatele návrhu na povolení oddlužení. *Advokátní deník.* [Online] Česká advokátní komora, 3. 6 2019. [Citace: 30. 1 2022.] https://advokatnidenik.cz/2019/06/03/odmena-sepisovatele-navrhu-na-povoleni-oddluzeni/.

Matoušek, Oldřich a kolektiv. 2013. *Encyklopedie sociální práce.* Praha : Portál, 2013. ISBN: 978-80-262-0366-7.

Matoušek, Oldřich a kolektiv. 2012. *Základy sociální práce.* Praha : Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0211-0.

Matoušek, Oldřich. 2003. *Metody a řízení sociální práce.* Praha : Portál, 2003. ISBN: 80-7178-548-2.

MF. 2023. Daňové milostivé léto umožní dlužníkům zbavit se daňových nedoplatků. *Ministerstvo financí ČR.* [Online] 25. 1 2023. [Citace: 15. 2 2023.] https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2023/danove-milostive-leto-50121.

MPSV. 2022. Milostivé léto II. *MPSV.cz.* [Online] 22. 8 2022. [Citace: 20. 12 2022.] https://www.mpsv.cz/documents/20142/2786931/TZ_Milostive_leto_II_22_08_2022.pdf/7cd3a809-767d-2fae-8fe3-b5bb5ae258dc.

Nováková, Vladimíra a Sobotka, Věroslav. 2011. *Slabikář finanční gramotnosti.* Praha : COFET, 2011. ISBN: 978-80-9043-96-1-0.

Pospíšilová, Kateřina. 2009. Sociální vyloučení: identifikace zásadních problémů. *MV ČR.* [Online] 7. 10 2009. [Citace: 16. 11 2021.] file:///C:/Users/obecny/Downloads/Identifikace_zasadnich_problemu.pdf.

Řepka, Vladimír. 2022. Podle Exekutorské komory zbavilo Milostivé léto exekucí 42 tisíc lidí. *Justice.cz.* [Online] 30. 3 2022. [Citace: 2. 4 2022.] https://www.justice.cz/?clanek=podle-exekutorske-komory-zbavilo-milostive-leto-exekuci-15-tisic-lidi.

Schavel, Milan a Oláh, Michal. 2010. *Sociálne poradenstvo a komunikácia.* Bratislava : Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2010. ISBN: 80-8068-487-1.

Skalický, Stanislav. 2013. *Metodika dluhového poradenství.* Praha : Asociace občanských poraden, 2013.

Smrčka, Luboš. 2010. *Rodinné finance.* Praha : C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-199-4.

Szénássy, Edit, a další. 2017. Jak zůstat člověkem v síti dluhů. *mapaexekuci.cz.* [Online] 1. 4 2017. [Citace: 29. 6 2022.] http://mapaexekuci.cz/wp-content/uploads/2017/04/Vyzkumna_zprava_WEB_fin.pdf.

Štůsek, Jaromír. 2022. Jaké jsou podmínky insolvence 2022? *insolvenční rádce.cz.* [Online] 1. 4 2022. [Citace: 6. 6 2022.] https://www.insolvencniradce.cz/podminky-insolvence-2022/.

Švaříček, Roman a Šeďová, Klára. 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* . Praha : Portál, 2014. ISBN: 978-80-262-0644-6.

Trousil, Michal a Jašíková, Veronika. 2015. *Úvod do tvorby odborných prací.* Hradec Králové : Gaudeamus, 2015. ISBN: 978-80-7435-542-4.

Veselá, Jarmila. 2021. Profil typického dlužníka v exekuci. *Insolcentrum.* [Online] 2021. [Citace: 23. 4 2022.] https://www.insolcentrum.cz/profil-typickeho-dluznika-v-exekuci/.

Žítek, Karel. 2022. Vyhodnocení akce „Milostivé léto“ by mohlo ukázat cestu jak dál s oddlužením. *Konkursní noviny.* [Online] 21. 1 2022. [Citace: 23. 4 2022.] https://www.kn.cz/vyhodnoceni-akce-milostive-leto-by-mohlo-ukazat-cestu-jak-dal-s-oddluzenim/.

Příloha č. 1

Rozhovor s informantkou č. 5

1. Jak hodnotíte dostupnost informací o dluhové problematice a předlužení pro klienty v předlužení ve veřejném prostoru?

„Z mého pohledu se to vyvíjí. Když jsem dělala duhovou poradkyni před mateřskou, tak to jsem spíš vnímala, že na dlužníky se pohlíží jako na lidi, kteří jsou nezodpovědní, půjčují si peníze na dovolenou a na totální zbytečnosti a můžou si za to sami a věřitelé jsou v podstatě chudáci. Teď už se o tom hodně mluví a hodně se to posunulo. Vidím, že už se víc otevírají témata a musím říct, že i neziskový sektor na tom, podle mě má i dost výrazný vliv, že se mluví o tom, že si prostě lidi půjčují často na základní životní potřeby, že už se to téma probírá zprava zleva. I ta problematika exekucí mám pocit, že není tak černobílá, že už prostě i ta širší veřejnost si o tom může udělat nějaký obrázek sama a myslím si, že se to dost posouvá. Jestli to pomáhá dlužníkům samotným, nevím, ale v řešení jejich konkrétních situací mám pocit, že jo. Jak se dřív jako historicky uchylovali lidi k sebevraždám a podobně kvůli dluhům, tak teď už mám pocit, že to neslýchám tak často. Jo, to samozřejmě bylo ještě dřív, než jsem začala dělat dluhovou poradkyni, ale mám pocit, že to je lepší a lepší.“

2. Jak hodnotíte dopad těchto informací na orientaci v oblasti dluhové problematiky u klientů v předlužení?

„Já si myslím, že to je taková spíš teoretičtější otázka, protože když se s těmi lidmi pak setkávám a jsou v takovém tom stavu zoufalosti, kdy prostě teď potřebují něco vyřešit, tak i když stokrát četli a slyšeli, že si třeba ty půjčky nemají brát, tak jakože to ten efekt podle mě v tom úplně mít nemusí; pokud je někdo v takovým „laufu“, že potřebuje teď hned uhasit ten největší požár, který samozřejmě rozdmýchá tisíckrát horší požár, protože s každou další půjčkou se ta spirála rozjíždí víc a víc. Nicméně myslím, že je dobré to, že se hodně to téma otevírá a jsou tam odkazy na lidi, kteří jsou schopní jim pomoct; ať to jsou odkazy na poradnu, na Help linku, na různé dluhové poradny napříč třeba tady naším krajem, když vezmu ty lokální média. Všichni se snažíme o nějakou publicitu právě proto, aby se ta pomoc dostala k těm lidem, kteří ji potřebují.“

3. Jaké formy finančního vzdělávání nabízíte nebo doporučujete svým klientům v předlužení?

„No, tak my, že bychom dělali nějaké programy pro naše klienty, které jsou zaměřené na vzdělávání, to se říct nedá. Samozřejmě my pracujeme s každým individuálně; to znamená, že ovlivňujeme vždycky tu situaci a míru kompetencí těch klientů, kteří jsou u nás ve službě. Je pravda, že to je něco, na co se v Člověku v tísni hodně zaměřujeme nebo alespoň já mluvím za svou pobočku, jak se snažím ty poradce vést, aby si vždycky z toho odnesli tak nějak víc, než je rada. Já nejsem zastánce takového toho rychloporadenství, kdy odbavím problém a čau. Snažím se vždycky vést poradce v zaškolování k tomu, aby se snažili těm klientům předávat to, že exekutor je taky jenom člověk, že ta druhá strana není nějaký ďábel sedící s vidlemi, ale že se spousta věcí dá vykomunikovat, Myslím, že jsou do toho spíše nevědomě zapojeny takové ty techniky; člověk toho poradce vidí, jak komunikuje, vidí, že to prostě není problém někam zavolat. Třeba u těch kompetentnějších lidí, a že jich není málo, jim třeba stačí to, že oni si to chtějí třeba pořešit sami, jenom jim k tomu dát takový ten drobnější návod. Třeba co všechno v tom dopise musí být, jak by měl znít alespoň v základu, když chce zjistit výši dluhu, když chce zjistit, kdo je oprávněný apod. Ale že bychom dělali nějaké vzdělávací kurzy, to ne. Napadla mě k tomu zajímavá myšlenka, že nevím, jestli jste sledovala novelu insolvenčního zákona v roce 2019, kde se vlastně mimo jiné objevilo to, že insolvenční soudy můžou ukládat k těm všem povinnostem dlužníkům absolvovat i nějaké hodiny odborného dluhového poradenství. V praxi jsme se s tím setkali jenom jednou. A to byl ještě člověk z Ostravy, který kvůli tomu musel dojíždět do …. Ale jinak vlastně tady ta forma vůbec není. Měli jsme obavu, kdo to bude dělat, kdo to bude platit, co uděláme s tím šíleným návalem klientů, ale vůbec to třeba … soud nebo … krajský soud to vůbec nedává a ani jsem napříč Člověkem v tísni neslyšela, že by tohle někdo měl. Ten prvek nějakého vzdělávání nebo snaha posunout toho klienta tam je, ale to je i jedním z cílů té naší služby, protože pořád si stojím za tím, že je to prostě sociální služba a my navíc na naší pobočce to máme tak, že my nejsme teď aktuálně v projektech a nejsme ani odborné sociální poradenství, máme to pod terénními programy v naší pobočce. A já razím ten přístup, že sociální práce se tam musí promítnout a chtíc nechtíc je to vzdělávání člověka součástí, protože to my tak prostě děláme. My nebereme plnou moc, že bychom ty věci udělali místo klientů, oni u všeho jsou. I jsem to měla zpětnou vazbu, že mi paní jednou říkala, že už se teď ani nebojí si někam zavolat tak jako na začátku se bála: „Ne, mluvte vy, já nic nechci.“ Tak postupem času už bylo vidět, že se už osměluje a už jenom má třeba nějaký support v tom, že

neví, kde najde spisovku v papírech, ale že už je třeba schopná si to vyřešit sama. Předávání odborných informací to není, spíš kompetencí.“

4. Jak hodnotíte dopad těchto aktivit na orientaci v oblasti finanční gramotnosti u klientů v předlužení?

„Víte co, já považuji za úspěch, když klienti podruhé přijdou s tím, že mají problém a nenechávají to vyhnít, jako to nechávali třeba i deset let předtím. Takže i to považuji za úspěch. Považuji za úspěch to, když prostě klient přijde v momentě, kdy mu přijde nějaký dokument. A ne co se mi třeba stalo včera; že se snažíme zastavit exekuci na základě rozhodčího nálezu, kde prostě volám paní a ona: „Jo, jo, přišlo to.“ No, ale co přišlo, kdy to přišlo, je tam nějaká lhůta na odvolání? Vůbec nevím o ničem. Tak to je přesně ono, že když potom ten člověk přijde: „Teď mi přišel dopis. Co s ním mám dělat?“ Tak už to beru jako, že je to docela fajn. A myslím si, že tím, že ta spolupráce fakt není úplně v drtivé většině na jednu dvě schůzky, tak ti lidé potom vidí, jaké důsledky to potom má, když si třeba ty úvěry berou a mám pocit, že mají tendenci se tomu vyhnout. Občas se stane, že někdo přijde a řekne: „Musím si vzít půjčku, vím, že musím, ale chci to udělat tak, aby to byl co nejmenší průser.“ Což je taky podle mě fajn. A ten člověk se vždycky dušuje, jak už nikdy do žádné půjčky nepůjde. Jo, že už si prostě nikdy žádný úvěry nevezme, ale jaká je pak ta realita, to už nedohlédnu, když už potom prostě uzavřu všechny zakázky. To je totiž tím, jak je ta služba dobrovolná, tak už úplně nevidím dopad po delší čas než po tu spolupráci.“

5. Jaký dopad na klienty v předlužení mělo zkrácení minimální délky oddlužení na 3 roky?

„Podívejte, já si myslím, že to vliv, jestli má, tak úplně minimální, protože oni většinou přijdou s tím, že to chtějí prostě řešit, že to chtějí nějak vyřešit a dost často se tady tuhle informaci dozví až od nás. Ví o nějakém osobním bankrotu, insolvenci, oddlužení – něco z toho, vůbec nemají v těch pojmech jasno a ještě pořád chodí lidi s tím, že mají zaplatit 30 % něco, neví na jak je to dlouho. Mají za to, že zaplatí 30 % a tím to skončí. Myslím si, že pravdivé informace o tom, jak oddlužení vlastně funguje nebo reálnou představu o tom, má spíš míň zájemců o službu. Podle mě tohle není motivace nebo aspoň u mých klientů jsem tohle nezaznamenala. Spíš byli překvapení, že je tahle možnost, a potom se třeba snažili toho dosáhnout. Jo, že věděli, že když

zamakají a budou mít dostatečné ty srážky, že oddlužení skončí dřív. Tak to pak už motivace je, ale že by chodili kvůli tomu, že to ví a proto chtějí do oddlužení, to si myslím, že ne. Jako dopad tam je, ale není to dopad v tom, že by začalo chodit víc lidí. Je tam potom nějaká motivace v tom procesu samotném, ale ne v tom že by najednou stál zástup lidí před kanclem."

6. Jaký dopad na klienty v předlužení mělo zjednodušení podmínek oddlužení pro starobní a invalidní důchodce?

„Tak to si myslím, že naopak mělo velký dopad. To si myslím, že mělo velký vliv. Po té novele začalo chodit daleko víc lidí. Mně přišlo, že zrovna tohle bylo nějak komunikovaný líp. Asi to nedokážu vyjádřit nějak procentně, ale tohle mám pocit, že tahle změna k nám přišlo víc klientů."

7. Jaký dopad na klienty v předlužení mělo nastavení minimální měsíční splátky při oddlužení?

„Myslím, že dopad to má docela velký, ale otázka je, jestli v tom dobrém slova smyslu nebo v tom špatném. Protože to umožnilo vstup do oddlužení daleko většímu počtu lidí, ale je to prostě dvousečná zbraň, protože tam je ta vyvratitelná domněnka na konci a my ještě teď nevíme, jak ti lidé budou dopadat. Prostě rázem se to zpřístupnilo širokému okruhu lidí, ale nikdo neřekl, co to znamená. Všichni spekulovali; co soud, to jiný názor. Podle mě i co soudce, to jiný názor. Já mám upřímně dost hrůzu z toho, co se stane, až tady tyhle oddlužení začnou dobíhat do konce. Protože on je rozdíl, když splácíte ten dluh 300 000 Kč nebo 3 miliony. Podle mě ta procentní hranice, jak je nastavena nebo jak byla nastavena pevně; nebylo to dobře, ale bylo to čitelné. Teď je to prostě tak, že tam bude člověk 5 let splácet oddlužení s tím, že nakonec to osvobození nedostane. A toho já se bojím, že to začne nastávat, že nám to reálně hrozí. A to už pak si vůbec nedokážu představit tu spolupráci s lidmi, aby spláceli dluhy, když prostě 5 let jedou v režimu oddlužení a zůstávalo jim úplné minimum. Dobrá polovina mých klientů, bych řekla, že na těch 30 % nedosáhne. Jako část jsou zranitelné osoby, to je vlastně docela jedno, kde vlastně je ta podmínka naplněná tou zranitelností. No, ale jsou tam lidi, kteří mají třeba dluhy z podnikání z devadesátých let, z nultých let, kdy jsou to dluhy v milionech a i kdyby se rozkrájeli, tak prostě nesplatí 30 % ani náhodou."

8. Jaký dopad na klienty v předlužení měla změna způsobu oddlužení plněním splátkového kalendáře spolu se zpeněžením majetkové podstaty?

„Tak to asi nejsem schopná úplně posoudit, protože 99 % mých klientů žádný majetek nemá. Buď už o něho přišli dávno, nebo žádný ani neměli. Takže sama za svůj vzorek klientů vím, že se s tímhle setkávám úplně minimálně a myslím si, že to nehraje roli, to že tam přibylo to zpeněžení majetku, že by to mělo vliv na vstup do oddlužení, to nepozoruji.“

9. Můžete uvést další legislativní změny týkající se insolvence z posledních let, které nebyly zmíněny, jež měly dopad na klienty v předlužení?

„Já jsem nad tím přemýšlela a přiznám se, že mě vůbec nic nenapadlo.“

Co třeba možnost odložení insolvence o 1 rok v případě nějaké náročné životní situace?

„Jo, tak to si myslím, že je dobrá věc, že tady tahle změna je. Otázka je, jak ale fungují soudy, protože vím, že s klienty jsem to jednou doporučovala, ten se pak už neozval a jedné klientce, která měla takový těžký osud, že dostala rakovinu a chtěla to hned po schválení, chtěla to odložit, zažádala si o to a oni o tom vlastně absolutně nerozhodli, že ten papír na soudě někde zapadl a až po mojí intervenci teda jí napsali po roce, jestli o to ještě stojí, ale té paní se tak dramaticky zhoršil život, že se stala osobou závislou na alkoholu, propadla psychiatrické poruše a vlastně přišla o rodinu a stala se z ní bezdomovkyně, takže už jí to vlastně bylo úplně jedno a pak už jsem jí vlastně ani já nikdy nedohledala. Já si myslím, že ten nástroj je skvělý, akorát já s ním mám jednu blbou zkušenost. Stejně tak ta možnost toho prodloužení; praktickou zkušenost s tím také nemám, zatím jsme to u nikoho nepotřebovali uplatnit, ale dovedu si představit, že i to může vlastně v některých situacích dost pomoct.“

10. Jak se podle Vašich zkušeností s klienty v předlužení může v budoucnu projevit zastavování bezvýsledných exekucí?

„Tak to se projevilo strašně pozitivně. To musím říct, že to byla úplně skvělá změna, která pomohla a hlavně nakopla k řešení dluhové situace hodně lidí. Řeknu vám příklad; mám psychiatrického klienta v …, který má schizofrenii. Začali jsme spolupracovat v červnu a měl myslím osm nebo devět exekucí. A teď vlastně koncem roku už má jenom tři. Měl tam bagatelky za dopravní podnik, měl tam nějakou věc v rámci Milostivého léta, kterou si zaplatil jednu sám,

a jednu jsme mu zaplatili ze sbírky a zbyly mu tam tři nějaký ne moc vysoký exekuce dohromady třeba za 60 tisíc, které si bude aktivně splácet dál, takže za mě tohle bylo fakt něco, co zaprvé ten systém dost pročistilo a zadruhé, což je pro mě ale důležitější, fakt to motivuje ty lidi, kteří měli nějaké temné období v životě, hodně jezdili načerno, měli tam nějaký ty pokuty apod., takže jim třeba zmizelo i deset exekucí; vlastně za málo peněz hodně muziky, protože takhle by se k tomu desetkrát napočetly ty náklady a bylo by to všecko dražší. Tohle hodnotím moc pozitivně, tuhle změnu.“

11. Jaké máte zkušenosti se zastavováním bezvýsledných exekucí u předlužených osob?

Máte i zkušenost s tím, že je exekutoři zastavují teprve, až se jim ozvete?

„No, to bohužel mám tuhle zkušenost. Zase idea je skvělá, ale provedení je tristní, protože tam sice nebyla žádná lhůta, ale byly tam lhůty, do kdy oni měli oslovit věřitele a setkala jsem se s tím, že v rámci mapování dluhů k Milostivému létu, kdy jsme do toho dluhu začali rýpat, tak potom to najednou začalo chodit klientovi. A to je zrovna ten, o kterém jsem mluvila, že mu to vlastně začalo chodit koncem října, ale bylo tam napsané datum 18. 7., ale vůbec mu to nikdo nedal na vědomí a myslím si, že to není náhoda. Řekla bych, že to bude prostě kalkul ze strany některých exekutorských úřadů, které budou vsázet na to, že ten člověk to prostě nezjistí, protože po tom nepůjde a prostě to bude splácet třeba dál.“

A máte zkušenost jen s jedním klientem?

„Ne, ne, to je jako napříč Člověkem v tísni tyhle zkušenosti. Neříkám, že vždycky u všech. A nedokážu vlastně říct, jestli to byla polovina případů nebo dvě třetiny nebo třetina. Ale není to nic neobvyklého, že to chodilo až v průběhu podzimu.“

12. Jak se dosud realizace zastavování bezvýsledných exekucí projevila na klientech v předlužení?

„Ono se to lišilo lokalita od lokality. Že třeba tady v … to je obvyklejší, že má třeba člověk dluh na dopravním podniku, ale v těch malých obcích; lidé, kteří nedojíždí do … nebo třeba já pracuji ještě na …, tak tam to třeba má spíš minimum lidí za to, že někdy někde jeli načerno, ale není to takové to chronické, že má prostě někdo za tohle 20 exekucí. Takže v tomhle asi bude ten největší rozdíl. Ale nemusely to být jenom dopravní podniky, ale je pravda, že u těch

dopravních podniků to bylo v největší míře, takže tam potom byly ještě nějací i jiní věřitelé, třeba poplatky za odpady na městě a tak. Asi to nedokážu říct úplně přesně.“

13. Jaký vnímáte dopad na Vaše klienty v předlužení v možnosti vyvázat se z mobiliární exekuce u tzv. zvlášť zranitelných osob?

„Tak to já si myslím, že je to bezva, ale zase je potřeba se trošku podívat na ty podmínky, jak to vlastně je a jak to funguje u starých a nových exekucí, u zranitelných osob nebo u těch osob, které nejsou sice zranitelné, ale platí si tu dobrovolnou splátku. Podle mě je průser v tom, že exekutoři nemají vyškolené svoje vykonavatele; to znamená, že ačkoliv tahle změna platí, tak vykonavatelé kolikrát nemají šajn, anebo dělají, že nemají, tím pádem je to vůbec nezajímá a postupují, tak jak postupovali před účinností této novely. My se samozřejmě snažíme s tím něco trochu dělat. Teďka na to máme připravené vzory, kterými se ten člověk třeba může ohánět, anebo bez zbytečného odkladu po té mobiliárce poslat na exekutorský úřad, nicméně zase to má dopad jenom na lidi, kteří jsou v našich službách, a vím, že teď jedna naše metodička, která řeší hodně insolvence a exekuce, která teda asi nepracuje v přímé práci, ale je to právnička, tak připravuje informační kampaň nebo nějaký dokument, který by byl i volně k dispozici pro lidi, kteří nejsou našimi klienty, tak aby byli schopní to mít po ruce a potom se třeba i tím ohánět v případě mobiliární exekuce.“

A když se vaši klienti tyto informace dozvědí, tak už se tomu nezákonnému jednání při mobiliární exekuci dokážou lépe bránit?

„Ono je to hrozně těžký, protože to je takový stres pro ně, že oni i když třeba to ví, tak pak asi záleží na osobnosti každého jednoho člověka, jak reaguje v takhle stresové situaci. To je hrozně těžké říct, je to individuální a tím, že já mám třeba většinu klientů, kteří už jsou v oddlužení, tak to zas až tak často neřeším tady tohle téma. Ale vím, že kolegové tohle řeší, že s nimi sepisovali i nějaké ty dobrovolné splátky a podobně. A že to potom ve finále, když se to uhádalo a vykomunikovalo, potom to mělo dobrý dopad. Já si myslím, že to bude super, ale až se to zažere víc pod kůži oběma stranám.“

14. Jak hodnotíte dopad první části akce Milostivé léto na klienty v předlužení?

„No, já sama za sebe to hodnotím velmi kladně, ale zase je to teda můj názor, který je ovlivněný tím, že jsme měli poměrně štědrou sbírku, respektive ta sbírka byla založená a sem tam na ní někdo něco poslal a asi v polovině Milostivého léta se tam najednou nakupilo strašně moc peněz, protože nám přispěly velké firmy velkými částkami, takže na ty lidi, kteří byli u nás ve službách a nebylo to teda jenom v dluhovku, ale bylo to samozřejmě pro všechny klienty Člověka v tísni, takže tam jsme se snažili a udělali velký kus práce. Samozřejmě otázka byla, jestli toho využili dlužníci; měla jsem pocit, že toho využívali víc než v tom druhém běhu, který už teď taky můžu hodnotit. Samozřejmě je to úplně vším, co se teď děje ve společnosti, vlivem inflace, energokrize, vlivem války na Ukrajině a velké nejistoty z toho, co se stane za měsíc, dva, tři, pět… Takže si myslím, že z toho důvodu lidé prostě teď neměli peníze na to. Jako logicky se nabízí otázka, jestli v tom hraje roli to, že se zvýšily jednou tolik ty náklady, který se platily; myslím si, že možná trošku, ale spíš ne, takže spíš je to tím, že lidé teď obecně nemají peníze a lidé v našich službách jsou spíš teď dohnaní do úzkých ad absurdum. Ale myslím si, že dopad to mělo dobrý, mediálně to podle mě bylo uchopené hodně dobře stejně tak jako to druhé kolo. Mám za to, že pak byly nějaký čísla a hodnocení ze strany Exekutorské komory, ale já si myslím, že dokud se na to budeme dívat jen z hlediska čísel, tak můžeme být stále nespokojení, ale když jste sociální pracovník a za každým tím jedním číslem vidíte osud člověka a jeho rodiny, tak to je pecka, i kdyby to pomohlo jen zčásti; to že to nevymazalo všechny veřejnoprávní exekuce, to je úplně jedno, protože každá jedna se počítá. Vlastně takhle se na to dívám já.“

15. Které prvky první části akce Milostivé léto považujete za problematické z hlediska dopadu na klienty v předlužení?

„Samozřejmě to bylo to, že nebyl dán žádný časový úsek, do kterého musí exekutor odpovědět na ty žádosti o vyčíslení jistin, to bylo velký špatný a tak jak někteří exekutoři odpověděli do dvou týdnů, tak byli takoví, kteří neodpověděli ani do dvou měsíců, tím pádem to podělalo velkou část lidí. Samozřejmě zase jak kdo. Nemůžu exekutory hodit do jednoho pytle, protože jestli máme 156 úřadů, stejně já z nich komunikuji s hrstkou z nich, protože nějaké malé exekutorské úřady v jižních Čechách absolutně neznám. Prostě si tam vymáhají nějaké své lokální věřitele a tak. Ale zrovna je blbý, že některé ty velké úřady to takhle dělaly. Můžu se domnívat, jestli to bylo záměrné nebo ne, to je vcelku jedno. Blbý je to, že se to prostě dělo a nebyl to jeden, dva případy, ale bylo toho víc. Pak samozřejmě obstrukce s Všeobecnou

zdravotní pojišťovnou, tak to je asi evergreen, který taky bude znít od všech poradců, protože to, co se dělo, bylo taky naprosto strašný. Samozřejmě to byl proces, v tom druhém kole už se potom poučili zákonodárci z těch chyb, které tam byly, a tady to se eliminovalo. Bohužel si z toho nevzali moc exekutoři, kteří prostě pořád jeli, i přestože bylo už Milostivé léto 2, pořád postaru a pořád kladli dotazy, jestli teda tam je uhrazené pojistné apod. Tak tohle byl asi největší průser."

16. Můžete uvést další legislativní změny týkající se exekucí z posledních let, které nebyly zmíněny, jež měly dopad na klienty v předlužení?

„Já úplně nevím, jestli budou mít dopad na předlužení klientů, ale rozhodně mají dopad na práci dluhového poradce; určitě stojí za zmínku takové ty drobné technické změny, které já považuji za dost důležité, hrozně mi usnadňují práci, a to je možnost vyžádat si spis na CD pro klienta od exekutorského úřadu, je to také povinnost aktualizovat centrální evidenci exekucí. Nevím, jestli s tím máte zkušenost, tak to taky bylo každej pes, jiná ves; některý exekutor to tam zadal pečlivě všechno, takže jste z toho opravdu byla schopná si vytáhnout informace, které potřebujete, a někteří tam nezadávali vůbec nic. Takže tohle to já beru jako velké usnadnění nebo respektive to, co se mělo dít pořád a nedělo, tak to je velké narovnání tohoto. Pak jsem si ještě poznamenala a toho bude mít pravděpodobně vliv na míru předlužení, až to bude trvat delší dobu a to je to, že se vlastně první umořují náklady, příslušenství, jistina a teď je tedy ta jistina před příslušenstvím, což konečně dává trochu smysl. Jako za mě by měla být ta jistina úplně první a měla by se nejdřív umořovat jistina a pak cokoliv ostatní, takhle to bohužel není, takhle jsme si mysleli, že to bude, ale není, ale i tohle je vlastně fajn. Pak taky dobrá věc je z těch technických věcí, že si vlastně jednou za rok můžete od exekutora vyžádat výši dlužné částky, protože s některými exekutorskými úřady komunikovat, to je prostě fakt strašný. Typický je Exekutorský úřad …, to je pro silné povahy. Ti jsou schopní stavět do latě i nás dluhové poradce a dělat z nás úplné blbce. Je to dost nepříjemné a chápu, že se toho ti dlužníci bojí jako čert kříže a je to pro ně ještě horší než ta realita samotná."

17. Jak hodnotíte dopad druhé části akce Milostivé léto na klienty v předlužení?

18. Které prvky druhé části akce Milostivé léto považujete za problematické z hlediska dopadu na klienty v předlužení?

„Jako negativum jsem vnímala to, že přestože ty dluhy na zdravotním pojištěním jsou už v tom zákoně napsané tak, že by o tom neměla být nějaká extra debata, tak ta debata pořád byla. Pořád byli exekutoři, kteří ověřovali úhradu jistiny, jako toho pojistného, aby se vyřešila exekuce, která byla třeba vedená čistě pro penále, tak to jsem vnímala jako zádrh. Potom bylo to, že i přestože tam ten exekutor měl 15 dnů, tak jsem zažila, že do 15 dnů neodpověděl, neodpověděl jim ani po měsíci, odpověděl jim asi za dva měsíce, kde ale jsme byli odhodlaní k tomu se bránit, protože tam se měla ta lhůta stavět, ale exekutor jim to poslal ještě 14 dní před koncem a klienti to stihli uhradit, takže to bylo v pohodě. V podstatě jsme k tomu nemuseli přikročit. Je pravda, že ta paní mi volala každý druhý den nešťastná, co má dělat, a zároveň když jsme teda volali do exekutorského úřadu, tak totálně arogantně nás poslali do háje, nebyli ochotní nám nic říct. Potom ten dopis nakonec velice slavně poslali, ten se ztratil zase někde na poště, jak už to tak funguje na poště, takže byl někde zaseklý. Takže klientka, respektive matka dlužníka, protože to řešila za svého syna, už jako dospělého s bezdomoveckou minulostí, tak ta byla úplně na mrtvici. Jinak ten proces byl daleko hladší než v té jedničce, nebylo okolo toho takové hysterie, ale zároveň i tím, že ta naše sbírka byla výrazně menší, tak nebylo tolik peněz k přerozdělování, takže ta kritéria byla nastavena docela striktně, takže vlastně těch zájemců o to bylo docela méně asi za celou republiku. Každopádně my jsme i tak měli docela hodně žadatelů a docela dost jsme v uvozovkách urvali pro klienty z naší pobočky.“

19. Můžete říci, jak se možnost zřídit chráněný účet projevila v dopadu na klienty v předlužení?

„Já mám v naší republice pocit, že se vždycky vymyslí nějaký úplně super nástroj, který by mohl být účinný a konečně těm lidem zachovat alespoň špetku důstojnosti, ale pak přijde vždycky někdo, kdo to celé úplně zabije a stane se z toho paskvil, který nedává prostě žádný smysl. Třeba ta estráda s chráněnými účty, to nemá obdoby. Přitom tam byl skvělý návrh, na kterém jsme se také spolupodíleli, který mohl být pro ty lidi fakt jednoduchý, uživatelsky příjemný, mohlo to být vyřešené, ale ne. My to zas uděláme tak, aby to bylo tak debilní, aby to odradilo úplně všechny.“

Máte klienty, kteří mají zřízený chráněný účet?

„Jo, jednoho.“

A funguje mu?

„Víte, to je těžko říct, protože to je zrovna paní, která mně úplně zmizela z dohledu, přestala spolupracovat. Nicméně ten chráněný účet je prostě fakt paskvil, který zřídit vyžaduje velké úsilí a když se někde něco zdrží, tak se to nestihne vyřešit včas, takže tam uvízne třeba výplata, což je docela dost průser, když nemáte za co jíst a bydlet. A zároveň už jsou zkušenosti od různých kolegů z jiných poboček, kde si to teda někdo zřídil, že po půl roce prostě odblokovali ten účet a všechno začalo od znovu. Tak to mělo smysl na půl roku, tak já řeknu klientům o té možnosti, ale přiznám se, že nemám absolutně chuť do toho s nimi jít.“

Příloha č. 2

Kódování otázek

1. Jaké změny v novele insolvenčního zákona od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení?

60 % závazků za 3 roky insolvence má malý dopad u předlužených

Příjemné překvapení a motivace při splacení insolvence za 3 roky

Vyšší zájem o oddlužení u zranitelných osob

Psychická úleva po zjednodušení podmínek oddlužení zranitelných osob

Výhody nastavení minimální měsíční splátky na počátku roku 2022

Komplikace po zvyšování nezabavitelného minima

Riziko při splácení pouze minimální splátky

Klienti v předlužení zpravidla nemají zpeněžitelný majetek

Klienti s majetkem mají obavy ze vstupu do insolvence

Přerušení insolvence až na 1 rok

Prodloužení insolvence o půl roku

2. Jaké změny v novelách exekučního řádu a občanského soudního řádu od roku 2019 měly dosud největší dopad na klienty v předlužení?

Dopad zastavování bagatelních exekucí závisí na struktuře dluhů klienta

Usnadněný vstup do insolvence po zastavení bagatelních exekucí

Zastavení bagatelních exekucí jako zdroj motivace pro další spolupráci

Rozdíly mezi legislativou a praxí

Úleva ze získání více práv pro zranitelné osoby při mobiliární exekuci

Velká mediální pozornost pro akce Milostivé léto

Velký zájem klientů o ukončení dluhů v rámci Milostivého léta

Velký dopad Milostivého léta na klienty v předlužení

Sbírka pomohla jen některým klientům v předlužení

Problémy během realizace Milostivého léta

Elektronická kopie exekučního spisu jako zdroj informací

Změna způsobu započítávání exekucí jako prevence dluhové pasti

Legislativní změny 2. části Milostivého léta

Nenaplněný potenciál chráněného účtu